Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Richard Pavelka

Zločin agrese v mezinárodním a českém právu

Diplomová práce

Olomouc 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma zločin agrese v mezinárodním a českém právu vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 119 387 znaků včetně mezer.

V Olomouci dne 28.11. 2021 ……

Richard Pavelka

Rád bych zde poděkoval doc. JUDr. Ondřeji Svačkovi, LL.M, Ph.D. za vstřícnost, odborné rady a profesionální přístup při vedení této diplomové práce.

Obsah

Obsah

1. Historický vývoj 6
1.1. Vývoj do poloviny 20. století 6
1.2. Komise pro mezinárodní právo a mezinárodní zločin 8
1.3. Statut Mezinárodního trestního soudu 13
2. Zločin agrese dle mezinárodního práva 15
2.1. Zločin podle mezinárodního práva 15
2.2. Zločin agrese 17
3. Mezinárodní zločin agrese 21
3.1. Útočný čin (akt agrese) 21
3.1.1. Čl. 8 bis, odst.2, věta první 21
3.1.2. Čl. 8 bis, odst. 2, věta druhá 26
3.2. Spáchaný státem 29
3.3. Svrchovanost, územní celistvost, politická nezávislost státu 32
3.4. Povaha, závažnost a rozsah zakládající zjevné porušení Charty OSN 34
3.4.1. Kvantitativní a kvalitativní složka zločinu agrese 34
3.4.2. Tzv. šedá zóna 37
4.Jurisdikce MTS nad zločinem agrese 41
4.1. Jurisdikce dle Římského statutu 41
4.2. Role Znaků a Porozumění 44
5. Hraniční případy 46
5.1. Humanitární intervence 46
5.2. Nepřímá agrese 49
6. Recepce zločinu agrese do českého vnitrostátního práva 51
Závěr 53
Seznam literatury a zdrojů 55
Abstract 61
Abstrakt 61
Key words 61
Klíčová slova 61

ÚVOD

Práce s názvem Zločin agrese v mezinárodním a českém právu se věnuje relativně novému institutu mezinárodního práva trestního, který se stal plně účinnou součástí Statutu Mezinárodního trestního soudu teprve před třemi lety. Zločin agrese zastává mezi ostatními zločiny podle mezinárodního práva specifické postavení. Jde o zločin z oblasti *ius ad bellum* či *ius contra bellum*, zatímco ostatní zločiny ve Statutu spadají do oblasti *ius in bello*. Dále vyžaduje speciální subjekt i dosažení určité hranice závažnosti jednání, vykazuje značná procesní specifika, výkon jurisdikce nad ním je podmíněn zvláštní ratifikací smluvního státu. Samotné dosažení konsensu mezi státy na jeho přesném vymezení pak vyvolávalo nemalé kontroverze.

Práce si klade za úkol podrobněji rozebrat samotný institut agrese a posoudit vliv jeho uzákonění na některé formy užívání síly v mezinárodních vztazích, jejichž legalita či nezákonnost byly doposud sporné.

Práce je rozdělena do šesti kapitol. První popisuje historický vývoj institutu od zákazu užití síly a vymezení zločinu proti míru po kodifikaci zločinu agrese ve Statutu MTS. Druhá kapitola se věnuje zločinu agrese podle mezinárodního práva, tedy jednání, které vyvolává individuální trestní odpovědnost, a jeho prvkům. Třetí kapitola rozebírá samotný mezinárodní zločin agrese, tedy činnost státu, která zakládá individuální trestní odpovědnost, čtvrtá se věnuje jurisdikci soudu nad zločinem agrese, pátá z pohledu zločinu agrese dvěma hraničním případům užití síly, konkrétně humanitární intervenci a nepřímé agresi spočívající v podpoře ozbrojených skupin na území cizího státu, šestá stručně shrnuje recepci tohoto institutu do českého vnitrostátního práva.

Cílem práce je zodpovězení následujících výzkumných otázek. Otázka první se týká samotného zločinu agrese a zní: *Jaké jsou hranice mezinárodní odpovědnosti v oblasti legality užití síly po vstupu čl. 8 bis Statutu MTS v platnost?* Druhé dvě souvisí s dopadem uzákonění zločinu agrese na dosavadní praxi států v oblasti užívání síly a znějí: *Znamená stanovení prahu závažnosti jednání pro založení trestní odpovědnosti, tedy vytvoření tzv. šedé zóny zahrnující jednání, která jsou sice nelegální, ovšem ještě nezakládají trestní odpovědnost, posun k legalizaci humanitárních intervencí?* a *Je uzákonění zločinu agrese posunem k větší kriminalizaci některých forem nepřímé agrese, konkrétně podpory ozbrojených skupin na cizím území?*

Provedený výzkum je kvalitativní, výzkumným typem je případová studie, užitou výzkumnou metodou je metoda analytická.

1. Historický vývoj

1.1. Vývoj do poloviny 20. století

Regulace užití síly v mezinárodních vztazích je institut s krátkou historií, ale dlouhou minulostí. Ačkoli byla pravidla vedení války součástí zvykového práva dlouhá staletí a ačkoli rozlišování spravedlivé a nespravedlivé války dle kritérií dobové křesťanské morálky obsahují již například díla H. Grotia[1], teprve v posledním století došlo v této oblasti k výraznému posunu od kodifikace užití síly přes zákaz užití síly po penalizaci nelegálního užití síly a od mezinárodněprávní odpovědnosti státu po individuální trestní odpovědnost jednotlivců.

Již Haagská úmluva o pokojném vyřizování mezinárodních sporů z roku 1907 obsahovala závazek států pokusit se předcházet vypuknutí války využitím dobrých služeb či mediace, a byť přímý zákaz užití síly neobsahovala, samotný konsenzus států na preferenci mírových řešení znamenal výrazný posun od tradičního pojetí války jako pokračování diplomacie jinými prostředky[2].

Pakt Společnosti národů uzavřený po první světové válce sice v čl. 10 obsahoval závazek členských států šetřit a hájit územní celistvost a politickou nezávislost všech členů Společnosti národů[3], samotné užití síly však nezakazoval, zakotvil pouze povinnost členských států preferovat mírový způsob řešení konfliktů, konkrétně diplomacii, rozhodčí řízení či přezkoumání věci Radou Společnosti národů. Stejně tak Rýnský pakt, regionální dohoda uzavřená na konferenci v Locarnu v roce 1925 mezi Německem, Belgií a Francií, ve které se signatářské státy zavázaly vyvarovat útočné války ve vzájemných vztazích, respektive užití síly s výjimkou sebeobrany či vojenských akcí z pověření Společnosti národů[4].

Po první světové válce došlo rovněž k pokusu o stíhání osob odpovědných za rozpoutání konfliktu, konkrétně německého císaře Viléma II., a za válečné zločiny na základě čl. 227 a 228 Versailleské mírové smlouvy. Dohodové mocnosti vznesly na tehdy již svrženého německého císaře na základě čl. 227 Versailleské smlouvy *„veřejnou žalobu pro nejhrubší*

---

[1] DUDÁŠ, Marek. *Bohuslav Ečer. Český lovec nacistů.* Praha: Academia, 2019, s.55.

[2] CLAUSEWITZ, Carl von. *O válce.* Voznice: Leda, 2020, s.40.

[3] BRUHA, Tomas. The Generals Assembly´s Definition of The Act of Aggression. In: KRESS, Claus, BARRIGA, Stefan (eds.). *Crime of Agression: A Commentary. Volume 1.*Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 144.

[4] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu po revizní konferenci v Kampale.* Praha: PF UK, 2017, s.15.

porušení zásad mezinárodní mravnosti a posvátné autority smluv". Byť tato archaická formulace v sobě zahrnovala spíše obvinění ze samoúčelného používání síly v mezinárodních vztazích, které nebylo odůvodněno národním zájmem a narušovalo soudobý koncept politického uspořádání založený na rovnováze sil[5] než odsudek samotného vedení války, které bylo ještě v době vlády Viléma II. považováno za přirozené právo suverénních států, samotné obvinění konkrétního jedince ze zločinů proti míru představovalo první krok nejen k delegitimizaci útočné války[6], ale i k založení individuální trestní odpovědnosti za tento zločin a k vyloučení institutu imunit při posuzování těchto zločinů. A přestože německého vladaře zachránila před stíháním emigrace do Holandska, které jej odmítlo vydat, jednalo se o významný precedens v oblasti stíhání zločinů proti míru[7].

Za skutečně první normu mezinárodního práva zakotvující zákaz užití síly lze považovat až Briand-Kellogův pakt z roku 1928, mezinárodní smlouvu, ve které strany odmítly válku jako nástroj řešení sporů a užití síly v mezinárodních vztazích obecně. Bohužel bezvýjimečně formulovaný zákaz užití síly činil z paktu normu v konfrontaci s politickou realitou velmi křehkou, neboť i užití síly v sebeobraně by vedlo k porušení závazků ze smlouvy[8]. A s ohledem na téma práce nelze nezmínit rovněž Úmluvu o definici agrese z roku 1933, která stanovovala podmínky, za kterých je možné považovat stát za agresora[9].

Významným mezníkem v oblasti mezinárodního práva trestního byly procesy s válečnými zločinci v Norimberku a v Tokiu po druhé světové válce[10], které položily mimo jiné základy individuální trestní odpovědnosti jednotlivce v mezinárodním právu. Charta Norimberského tribunálu, respektive následné soudní procesy označily útočnou válku za zločin proti míru, jednu ze čtyř kategorií zločinů proti mezinárodnímu právu, a ustanovily několik principů v oblasti mezinárodního práva trestního, které byly později zpracovány Komisí pro

---

[5] KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie.* 3. vydání. Praha: Prostor, 1999, s. 177-178.

[6] SELLARS, Kirsten. Delegitimizing Aggression First Steps and False States after the First World War. *Journal of International Criminal Justice*, 2012, roč. 10, č. 1, s. 8.

[7] ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva.* Praha: UK, 2002, s. 43-44.

[8] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese*...s. 15-16.

[9] Tamtéž, s. 16-17.

[10] WEIGEND, Thomas. In General a Principle of Justice: The Debate on the Crime against Peace in the Wake of the Nuremberg Judgment. *Journal of International Criminal Justice*, 2012, roč. 10, č. 1, s. 41-42.

mezinárodní právo a které se pod označením Norimberské principy[11] staly základními pilíři mezinárodního práva trestního[12] a výchozími body pozdějšího vývoje v tomto oboru[13]. Samotné zločiny proti míru byly v čl. 6 Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu, který byl součástí Londýnské charty, definovány jako „*plánování, příprava, podněcování nebo rozpoutání útočné války nebo války v rozporu s mezinárodními smlouvami, dohodami či zárukami nebo účast na společném plánu nebo spiknutí za účelem čehokoli z výše uvedeného*."[14]

Proces kodifikace užití síly byl pak završen v roce 1945 na summitu v San Francisku podpisem Charty OSN, která výslovně zakotvila zákaz užití síly s dvěma výjimkami, a to výkonem kolektivní akce se souhlasem Rady bezpečnosti OSN či výkonem práva sebeobrany. Rozsudek Mezinárodního soudního dvora ve věci *Vojenské a polovojenské aktivity v a proti Nikaragui* pak v osmdesátých letech 20. století tento vývoj završil, když označil zákaz užití síly za kogentní normu mezinárodního práva[15].

1.2. Komise pro mezinárodní právo a mezinárodní zločin

Nová podoba mezinárodních vztahů po druhé světové válce a z toho pramenící potřeba přizpůsobit mezinárodní právo trestní současným podmínkám mezinárodního prostředí vedla VS OSN k vytvoření Komise pro mezinárodní právo, jejímž úkolem bylo na základě principů definovaných v Londýnské chartě, Statutu Mezinárodního vojenského tribunálu a jeho judikatuře vypracovat definici zločinů podle mezinárodního práva, normu kodifikující protiprávní jednání států a také návrh statutu stálého mezinárodního soudního orgánu[16].

---

[11] Předně šlo o ustanovení kategorie tzv. zločinů podle mezinárodního práva (zločinů proti míru, proti lidskosti, válečných zločinů a genocidy) trestných bez ohledu na jejich zahrnutí či nezahrnutí do vnitrostátních právních řádů, dále zakotvení principu individuální trestní odpovědnosti v mezinárodním právu či nemožnost odvolávat se na imunitu hlavy státu nebo plnění rozkazu.

[12] SVAČEK, Ondřej. *International Criminal Law*. Olomouc: UP, 2012, s. 23-24.

[13] EČER, Bohuslav. *Norimberský soud.* Praha: Orbis, 1946, s. 78.

[14] DUDÁŠ, Michal. *Bohuslav Ečer: český lovec nacistů.* Praha: Academia, 2019, s. 78.

[15] FAIX, Martin. Některé vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr z případů mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 92.

[16] CRAWFORD, James. The International Law Comission´s Work on Agrgession. In: KRESS, Claus, BARRIGA, Stefan (eds.). *Crime of Agression: A Commentary. Volume 1.*Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s.233.

Souběžně s prací Komise pro mezinárodní právo se na půdě VS OSN odehrával proces kodifikace zločinu agrese, který po mnoha turbulencích způsobených mimo jiné měnící se politickou situací vyvrcholil 14.12. 1974 návrhem předloženým v pořadí již třetí Zvláštní komisí a následným schválením rezoluce Valného shromáždění OSN 3314, která se stala základním východiskem pro definování současné podoby zločinu agrese[17], byť samotná rezoluce upravovala pouze akt agrese spáchaný státem.

Práce Komise pro mezinárodní právo dospěla v devadesátých letech minulého století k vypracování a následnému schválení Kodexu proti míru a bezpečnosti lidstva, vytvoření Statutu Mezinárodního trestního soudu (MTS) zřízeného jako nezávislý mezinárodní tribunál mimo struktury OSN a v roce 2001 ke schválení Návrhu článků o odpovědnosti států za mezinárodně protiprávní chování.

V jednotlivých návrzích Kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva lze dohledat prvky tvořící pozdější strukturu zločinu agrese. V návrhu z roku 1951 byl zakotven požadavek na speciální subjekt představovaný orgánem státu, obsahoval také později vypuštěné ustanovení, které za zločin agrese považovalo i hrozbu silou[18]. Návrh z roku 1991 inspirovaný VS OSN schválenou Rezolucí o definici agrese 3314 potom obsahoval identický výčet činů označovaných jako akt agrese jako tato Definice doplněný ještě o činy, které jako akt agrese uzná Rada Bezpečnosti OSN, a bod zakotvující pravidlo, že první užití síly představuje důkaz agrese. Konečný a následně schválený návrh Kodexu z roku 1996 pak definoval zločin agrese zakládající individuální odpovědnost jedince jako jednání vůdce či organizátora aktivně se účastnícího agrese spáchaného státem, kdy však termín agrese spáchaná státem nebyl blíže upřesněn, neboť smyslem daného ustanovení bylo definovat odpovědnost jednotlivce, nikoli státu. Každopádně tento návrh Kodexu se nikdy nestal podkladem mezinárodně závazné smlouvy[19].

Návrh článků o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní jednání (Návrh článků) se naopak soustředil na vymezení odpovědnosti státu. Návrh článků tak reflektoval vývoj v oblasti mezinárodního práva po druhé světové válce směřující k dalšímu prohloubení a oddělení dvou kategorií zločinů, a to zločinů podle mezinárodního práva, která zakládají individuální trestní odpovědnost jednotlivce, a mezinárodních zločinů spáchaných státem. Zatímco první kategorie, do které lze zahrnout například pirátství, byla po staletí součástí

[17] BRUHA, Tomas. The Generals Assembly´s Definition… s. 150-154.

[18] CRAWFORD, James. The International Law Comission´s…. s. 234.

[19] Tamtéž, s. 237-238.

obyčejového práva, a i z historického úhlu pohledu všeobecně akceptována, pojem mezinárodní zločin státu byl produktem poválečného vývoje a jeho vymezení leželo na bedrech Komise pro mezinárodní právo.

Obě skupiny protiprávního jednání dělí i forma odpovědnosti, kterou zakládají. Zatímco zločiny podle mezinárodního práva vyvolávají odpovědnost sankční, respektive trestněprávní, mezinárodní zločiny jsou důvodem k uplatnění odpovědnosti reparační mající blízko k civilistickému pojetí odpovědnosti za škodu[20]. Toto vnímání odpovědnosti státu však zaznamenalo v průběhu kodifikačních prací Komise výrazný posun směrem k sankční podobě odpovědnosti státu za porušení závazných mezinárodněprávních norem, neboť i protiprávní jednání státu vyžaduje obnovení legality, tedy znovunastolení narušeného právního pořádku[21]. Návrh článků tak označoval méně závažné protiprávní jednání států za delikty[22] (definované v čl. 19, odst. 4 negativně jako *„jakékoli mezinárodně protiprávní chování, které není mezinárodním zločinem"*[23]) a závažnější za zločiny[24], které byly v čl. 19 popsány jako *„mezinárodně protiprávní chování, kterým stát poruší závazek tak zásadní povahy pro ochranu základních zájmů mezinárodního společenství jako celku, že je toto společenství jako celek pokládá za zločin."*[25]

Mezinárodní zločiny tedy byly definovány jako porušení kogentních norem mezinárodního práva, které se dotýká celého mezinárodního společenství, toto je jako celek pokládá za zločin, a které vyvolává odpovědnost státu *erga omnes*. Mezi závazky zásadní povahy pro ochranu mezinárodního společenství jako celku, jejichž porušování bylo považováno za mezinárodní zločin státu, je v čl. 19, odst. 3 Návrhu článků na prvním místě pod písm. a) uveden zločin agrese definovaný jako *„závažné porušení mezinárodního závazku, který je zásadního významu pro udržení mezinárodního míru a bezpečnosti."*[26]

Ačkoli byla punitivní koncepce právních následků spojená spíše s trestní odpovědností fyzických osob a implikující trestní odpovědnost státu, která je však mezinárodnímu právu

---

[20] ŠTURMA, Pavel. Metamorfózy mezinárodních zločinů: příběh s otevřeným koncem. In: Šturma, Pavel (ed.) a kol. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny.* Praha: PF UK, 2014, s. 13-14.

[21] Tamtéž, s. 15.

[22] Následkem jejichž porušení měla nastat odpovědnost reparační.

[23] BÍLKOVÁ, Veronika. Co je mezinárodní zločin? In.: Šturma, Pavel (ed.) a kol. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny.* Praha: PF UK, 2014, s. 28.

[24] Následkem jejichž porušení měla nastat odpovědnost sankční.

[25] Návrh článků tedy mimo jiné stanovil existenci tzv. *ius cogens*, všeobecně závazných právních norem.

[26] CRAWFORD, James. The International Law Comission´s…. s.240.

cizí[27], opuštěna, a definice mezinárodního zločinu státu v čl. 19 Návrhu článků nahrazena termínem *„závažná porušení závazků vyplývajících z kogentních norem obecného mezinárodního práva“* v čl. 40 Návrhu článků, který se však věcně od pojmu mezinárodní zločin státu neliší, koncepce zesílené odpovědnosti a vyššího stupně závažnosti jednání spočívajícího v porušení závazků obyčejového mezinárodního práva kogentní povahy zůstala zachována[28].

Ve vztahu k později definovanému zločinu agrese je potom důležitý případný vztah mezi odpovědností státu za mezinárodní zločiny, respektive za závažná porušení následků plynoucích z kogentních norem obyčejového mezinárodního práva, a individuální trestní odpovědností jednotlivce za zločiny podle mezinárodního práva. Šturma odkazuje na konstantní judikaturu Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii (ICTY) a Mezinárodního soudního dvora, ve které byla dovozena odpovědnost státu za zločiny spáchané jeho představiteli a zdůrazňuje, že pokud by tato odpovědnost za osoby, kterým je jednání státu přičitatelné, neexistovala, samotná koncepce odpovědnosti státu by postrádala význam, neboť stát jako abstraktní entita vždy jedná prostřednictvím konkrétních osob[29]. Tato odpovědnost však není trestní, neboť obecné mezinárodní právo trestní odpovědnost států neuznává, ale mezinárodní[30].

Juristická koncepce Návrhu článků i dosavadní judikatura mezinárodních soudů tedy jasně rozlišují individuální trestní odpovědnost fyzických osob od (nikoli trestní) mezinárodní odpovědnosti států a připouští i následnou odpovědnost států za zločiny jedinců podle mezinárodního práva[31]. A ačkoli Návrh článků a zmíněná judikatura ICTY a MSD odvozuje odpovědnost státu z jednání jednotlivce, pokud se přihlédne k závěrům zahrnutých v rozhodnutích Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku a k tzv. Norimberským principům, ve kterých je odpovědnost jednotlivce odvozována od jednání státu, lze konstatovat, že vztah vzájemné podmíněnosti mezi těmito dvěma typy mezinárodně protiprávního jednání existuje.

---

[27] Odpovědnost státu v systému mezinárodního práva není ani trestní, ani civilistická, nýbrž mezinárodní, přestože tato mezinárodní odpovědnost obsahuje prvky obou zmiňovaných modelů.

[28] ŠTURMA, Pavel. Metamorfózy mezinárodních zločinů… s. 16-17.

[29] Tamtéž, s. 19-21.

[30] Tamtéž, s. 20.

[31] Tamtéž, s. 21.

Otázkou však zůstává, jak závažné ono porušení závazků vyplývajících kogentních norem obyčejového mezinárodního práva musí být, aby zakládalo individuální trestní odpovědnost jednotlivce. Tedy zda každé porušení čl. 40 Návrhu článků lze považovat za mezinárodní zločin, či dokonce za jednání zakládající odpovědnost za zločin podle mezinárodního práva.

Bílková mezinárodní zločin ve smyslu Návrhu článků vymezuje pomocí následujících znaků[32]. Předně musí obsah porušeného závazku spadat do oblasti mezinárodního práva, které se dotýká mezinárodního společenství jako celku, a porušená norma musí být tzv. imperativní normou obecného mezinárodního práva ve smyslu čl. 53 Vídeňské úmluvy o smluvním právu (VÚSP), tedy taková, která *„byla přijatá a uznaná mezinárodním společenstvím států jako celkem za normu, od níž není dovoleno se odchýlit a která může být změněna pouze novou normou obecného mezinárodního práva stejné povahy“*. Dále se musí jednat o porušení, které *„zahrnuje hrubé a systematické nedodržení závazku ze strany porušujícího státu“*[33].

Mezinárodní zločin je charakterizován i zvláštním režimem mezinárodní odpovědnosti. Podobně jako u mezinárodních deliktů je povinností odpovědného státu ukončit protiprávní jednání a nabídnout reparace[34] v podobě restituce, kompenzace či satisfakce[35], avšak u mezinárodních zločinů existuje zvýšená odpovědnost spočívající v povinnosti i protiprávním jednáním nedotčených států k protiopatřením, respektive ke spolupráci na zákonnými prostředky dosaženém ukončení závažného porušování kogentních norem ze strany provinilého státu. Dále v povinnosti neuznat jako zákonnou situaci vzniklou v důsledku závažného porušení kogentních norem a neposkytovat pomoc či podporu pro udržení této situace[36]. Mezi projevy zvýšené odpovědnosti za jednání v rozporu s čl. 40 Návrhu článků pak patří oprávnění i jiných než poškozených států dovolávat se odpovědnosti[37], tedy od provinilého státu požadovat ukončení protiprávního jednání a plnění závazku reparace v zájmu poškozeného státu[38].

---

[32] BÍLKOVÁ, Veronika. Co je mezinárodní zločin? … s. 28-32.

[33] Čl. 40, odst. 2 Návrhu článků o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní chování.

[34] Tamtéž, čl. 34.

[35] Tamtéž, čl. 35, 36 a 37.

[36] Tamtéž, čl. 41, odst. 1 a 2.

[37] Tamtéž, čl. 48, odst. 1, písm. b) a čl. 43.

[38] Tamtéž, čl. 48, odst. 2, písm. a) a b).

Odpověď na otázku, které jednání státu označované za mezinárodní zločin svou závažností zakládá i individuální odpovědnost jednotlivce, lze například u zločinu agrese nalézt v judikatuře, konkrétně v rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora v kauze *Ozbrojené aktivity na území Konga*[39]. V dané věci soud zkonstatoval, že i pokud by intervence ugandských ozbrojených sil na území cizího státu byla ospravedlnitelná výkonem práva sebeobrany, obsazení letišť a měst mnoho stovek kilometrů od hranic vlastního území není vůči sérii přeshraničních útoků ani nezbytné, ani přiměřené[40]. MSD dále uvedl, že *„Uganda porušila suverenitu a také územní celistvost DRK"* a že *„nezákonná vojenská intervence Ugandy byla takového rozsahu a trvání, že ji Soud považuje za závažné porušení zákazu užití síly vyjádřeného v čl. 2, odst. 4 Charty OSN"*. MSD tak v daném rozhodnutí fakticky vyjmenoval téměř všechny definiční znaky mezinárodního zločinu agrese zakládajícího individuální trestní odpovědnost za zločin agrese dle mezinárodního práva definovaného v čl. 8 bis ŘS, může tedy sloužit jako plnohodnotná interpretační pomůcka[41].

1.3. Statut Mezinárodního trestního soudu

Práce na statutu mezinárodního soudního tribunálu byla Komisí pro mezinárodní právo dokončena v roce 1994, kdy Komise přijala návrh statutu. Valné shromáždění OSN poté ustavilo tzv. Přípravný výbor pro Mezinárodní trestní soud (MTS), který předložil diplomatické konferenci svolané v roce 1998 do Říma konsolidovaný text návrhu Statutu MTS.[42] Ten byl následně přijat ve formě mnohostranné mezinárodní smlouvy, neboť s ohledem na závažnost aktu, kterým bylo zřízena mezinárodní trestní jurisdikce, byl mezinárodní konsensus vysoce žádoucí[43].

Římský statut přijatý dne 17.7. 1998 jako multilaterální mezinárodní smlouva tak položil základy novému mezinárodnímu tribunálu s mezinárodní trestní jurisdikcí nad čtyřmi

---

[39] Rozsudek MSD ze dne 19.12. 2005, *Ozbrojené aktivity na území Konga* (DRK v. Uganda), I.C.J. Reports 2005, s.168, odst. 147.

[40] URBANOVÁ, Kristýna. Případ týkající se ozbrojených aktivit na území Konga. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s.166-168.

[41] BRAUM, Carollann. Analysis of the provision of weapons under the Kampala Amendment to the Rome Statute of the ICC. In: ŠTURMA, Pavel (ed.) a kol. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny.* Praha: PF UK, 2014, s. 100.

[42] ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva…* s.117-118.

[43] Tamtéž, s. 118.

kategoriemi zločinů podle mezinárodního práva, ovšem zločin agrese-ač byl ve Statutu obsažen-nebyl definován, a to dokonce ani poté, co vstoupil Statut MTS v roce 2002 v platnost a soud zahájil v roce 2003 činnost[44]. Práce na definování zločinu agrese probíhala nejprve (před vstupem ŘS v platnost) v přípravném výboru, později v přípravné komisi, po vstupu ŘS v platnost převzala tuto agendu Zvláštní pracovní skupina ke zločinu agrese[45], která působila až do svolání revizní konference v roce 2010 a jejíž výsledný návrh definice zločinu byl předložen Shromáždění smluvních stran MTS. Předlohou tohoto návrhu byla verze, kterou Zvláštní pracovní skupině předložil zástupce Lichtenštejnska[46].

K přijetí a schválení definice zločinu agrese tedy došlo až v roce 2010 na revizní konferenci v ugandské Kampale[47], na které signatáři Římského statutu (ŘS) schválili jeho doplnění o čl. 8 bis obsahující definici samotného zločinu, čl. 15 bis a 15 ter, které upravují specifické procesní odlišnosti vázané k tomuto zločinu, konkrétně aktivační podmínky výkonu jurisdikce MTS a podmínky výkonu jurisdikce samotné, a čl.25 bis zakotvující tzv. vůdcovskou klauzuli u zločinu agrese. Součástí rezoluce změnivší Statut MTS (tzv. Kampalských dodatků) pak byly rovněž přílohy označené jako Změny znaků skutkových podstat zločinů (Znaky) a Porozumění o změnách ŘS MTS ve vztahu ke zločinu agrese (Porozumění), které zakotvovaly interpretační pravidla k danému zločinu.

Podmínkou vstupu definičních ustanovení v platnost byla ratifikace 30 smluvními stranami a opětovné rozhodnutí učiněné Shromážděním smluvních stran MTS učiněné po 1.1. 2017. Shromáždění se sešlo v New Yorku, kde bylo stanoveno konkrétní datum, a to 17.7. 2018, od kterého mělo být ustanovení o zločinu agrese pro státy, které změnu ŘS ratifikovaly, účinné[48].

---

[44] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese*… s. 29.

[45] KRESS, Claus, von HOLTZENDORFF, Leonie. The Kampala Compromise on the Crime of Aggression. *Journal of International Criminal Justice*, 2010, roč. 8, č. 5, s. 1186.

[46] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese* s. 30.

[47] Tato konference byla svolána v souladu s čl. 123, odst. 1 ŘS, který předpokládal svolání revizní konference sedm let od vstupu ŘS v platnost.

[48] KRESS, Claus. On the Activation of ICC Jurisdiction over the Crime of Aggression. *Journal of International Criminal Justice*, 2018, roč. 16, č. 1, s. 15.

2. Zločin agrese dle mezinárodního práva

2.1. Zločin podle mezinárodního práva

Současná nauka dělí zločiny s mezinárodním přesahem do čtyř kategorií-na mezinárodní zločiny, zločiny podle mezinárodního práva, zločiny dle mezinárodního práva trestního a zločiny podle trestního práva mezinárodního.[49]

Do první kategorie patří jednání státu spočívající v nejzávažnějším porušení mezinárodního práva, které zakládá odpovědnost státu *erga omnes*, tedy vůči celému mezinárodnímu společenství. Do kategorie druhé se řadí činy osob jednajících v úředním postavení či se souhlasem státu, které porušují nejzávažnější pravidla mezinárodního práva kogentní povahy určená k ochraně míru či základních lidských práv. Jejich spácháním vzniká individuální trestní odpovědnost příslušných jednotlivců přímo na základě mezinárodního práva, k jejich postihu jsou kompetentní vnitrostátní soudy na základě univerzální jurisdikce či mezinárodní trestní soudy[50].

Zločiny dle mezinárodního práva trestního či tzv. konsensuální trestné činy jsou potom jednání označená jako trestná v bilaterálních či multilaterálních mezinárodních smlouvách. Jejich kriminalizace, tedy stanovení trestní odpovědnosti ve vnitrostátním právním řádu, stíhání a případně povinnost vydávat pachatele ke stíhání do jiných zemí zavazuje pouze smluvní státy. Činy trestné dle trestního práva mezinárodního jsou činy, které za trestné označují vnitrostátní právní řády a které se týkají jednání s mezinárodním prvkem či proti mezinárodním zájmům a které jsou postižitelné výhradně dle těchto vnitrostátních právních norem[51].

O definici zločinu podle mezinárodního práva se pokouší například Bílková pomocí charakteristických znaků, přičemž vychází nejen z dosavadní doktríny, ale především z judikatury ICTY[52].

Prvním znakem je porušení mezinárodního práva, tedy existence mezinárodněprávní normy, která příslušné jednání na individuální úrovni zakazuje. Tato norma potom musí tvořit součást obyčejového mezinárodního práva, a přestože je přípustná i regulace smluvní, využitelnost či dokonce aplikovatelnost těchto norem mimo příslušný statut může být

[49] ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů dle mezinárodního práva.* Praha: Karolinum, 2002, s. 36.

[50] Tamtéž, s. 36-37.

[51] Tamtéž, s.37.

[52] BÍLKOVÁ, Veronika. Co je mezinárodní zločin? … s. 34-36.

sporná. Třetím znakem je závažný charakter porušení takové normy, kdy závažnost musí být posuzována ve světle povahy dotčených hodnot a dopadů na oběti. Čtvrtým znakem zločinu dle mezinárodního práva je pak skutečnost, že obyčejové mezinárodní právo pro případ porušení takové normy předpokládá vyvození individuální trestní odpovědnosti, ať už samostatně nebo vedle odpovědnosti státu. Právní doktrína pak k těmto čtyřem základním znakům přidává ještě další, dle Bílkové fakultativní znak, kterým je speciální subjekt v podobě statusu pachatele jako úřední osoby či osoby jednající se souhlasem nebo na příkaz státu[53].

Další charakteristiky zločinu podle mezinárodního práva přidává Svaček[54]. Předně jde o svou povahou nejzávažnější zločiny ohrožující zájmy mezinárodního společenství jako celku, doslova o akty nepřátelství proti lidskému rodu, které mají mezinárodní přesah. Normy, které jsou těmito zločiny porušovány, jsou součástí obyčejového mezinárodního práva a slouží k ochraně základních hodnot sdílených mezinárodním společenstvím jako celkem. Jde o zločiny nepromlčitelné, byť tento prvek není v mezinárodním obyčejovém právu ještě plně zakotven. A je v nich obsažen mezinárodní prvek, konkrétně u zločinu agrese organizované užití ozbrojené síly ve vztazích mezi státy[55].

Kromě již zmíněných možností postihu před vnitrostátními soudy na základě tzv. univerzální jurisdikce lze za další prvek zločinů této kategorie považovat neaplikovatelnost funkčních imunit. S postihem zločinů podle mezinárodního práva pak souvisí rovněž princip komplementarity či subsidiarity, tedy primární role vnitrostátních soudů při jejich stíhání a až následná, subsidiární role mezinárodních tribunálů[56].

Struktura každého zločinu podle mezinárodního práva sestává z tzv. *mens rea* (duševního či subjektivního prvku zahrnující vnitřní psychickou oblast pachatele), z tzv. *actus reus* (materiálního či objektivního prvku zahrnujícího všechny podmínky, kterými jsou definovány vnější projevy příslušného jednání) a z příčinné souvislosti mezi oběma těmito prvky[57].

[53] BÍLKOVÁ, Veronika. Co je mezinárodní zločin? … s. 35.

[54] SVAČEK, Ondřej. *International Criminal Law*. Olomouc: UP, 2012, s. 10-12.

[55] Tamtéž, s. 11.

[56] Tamtéž, s. 11-12.

[57] SVAČEK, Ondřej. *International* … s. 11.

2.2. Zločin agrese

Skutková podstata samotného zločinu agrese sestává ze dvou částí, z mezinárodního zločinu agrese zakládajícímu odpovědnost státu, který je v čl. 8 bis ŘS označen jako útočný čin, a zločinu agrese podle mezinárodního práva, který zakládá individuální trestní odpovědnost jednotlivce a který je v témže článku definován jako *plánování, příprava, zahájení nebo provedení útočného činu, který svou povahou, závažností a rozsahem zakládá zjevné porušení Charty OSN, a to osobou v postavení, které jí umožňuje efektivně vykonávat kontrolu nad státem nebo řídit jeho politické nebo vojenské akce*.

Zločin agrese dle mezinárodního práva tedy vykazuje několik specifik. Kromě speciálního subjektu je to závislost individuální trestní odpovědnosti na jednání státu, které je označované jako útočný čin, a dále stanovení určité minimální hranice závažnosti tohoto jednání, od které teprve vzniká trestní odpovědnost jednotlivce.

Podobně jako ve vnitrostátním právu je skutková podstata zločinu agrese dle mezinárodního práva zakládající individuální trestní odpovědnost jednotlivce rozdělena na pět základních znaků (subjekt, subjektivní stránka, objekt, objektivní stránka, protiprávnost), kdy pátý znak vychází přímo ze znění Definice, je spojen s jednáním státu a přímo souvisí s objektivní stránkou zločinu[58].

Subjektem zločinu agrese může být výhradně osoba starší 18 let[59] nacházející se v pozici, v níž může efektivně řídit či vykonávat kontrolu nad vojenskými či politickými aktivitami státu[60], což platí nejen pro jednání hlavního pachatele, ale i pro ostatní formy účastenství[61]. Současná podoba zločinu agrese v ŘS však nezahrnuje právnické osoby[62] či průmyslníky, byť během norimberských procesů k souzení průmyslníků došlo, a tudíž určitý precedens již vznikl, připouští však stíhání vlivných podnikatelů, pokud by jejich reálný vliv na vedoucí státní činitele byl takový, že by jednali jako nepřímí pachatelé a oficiální představitelé státu by splňovali trestněprávní definici živého nástroje. Naopak právě díky skutečnosti, že Definice vychází z reálného politického vlivu, je možné stíhat například náboženské vůdce, byť by nevykonávali žádnou exekutivní funkci[63].

---

[58] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu po revizní konferenci v Kampale*. Praha: PF UK, 2017, s. 65.

[59] Čl. 26 ŘS

[60] Čl. 25, odst. 3bis ŘS

[61] Čl. 25, odst. 2 ŘS

[62] Čl. 25, odst. 1 ŘS

[63] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese…* s.68-70.

Posouzení subjektivní stránky vychází z obecné úpravy v čl. 30 ŘS. Ve vztahu k jednání je požadován úmysl, ve vztahu k následkům tohoto jednání úmysl či vědomí, že za obvyklého sledu událostí k následku dojde, kdy vědomím se rozumí vědomí o existenci určitých okolností nebo vědomí, že za obvyklého sledu událostí dojde k určitému následku. Z pohledu české trestněprávní teorie má tedy pojetí úmyslu v čl. 30 ŘS povahu přímého úmyslu v českém trestním právu a pojetí vědomí by mohlo zahrnovat úmysl nepřímý, eventuální, i vědomou nedbalost, Lipovský však na dosavadní judikatuře MTS demonstruje, že nepřímý úmysl je postižitelný pouze tehdy, když vědomí pachatele o možnosti, že následek nastane, dosahovalo hranice jistoty, tedy trestní odpovědnost je v případě eventuálního úmyslu či vědomé nedbalosti vyloučena a u úmyslu nepřímého je přípustná pouze při jistotě pachatele o tom, že za existence konkrétních okolností nebo za sledu určitých událostí následky nastanou[64].

Typickou konkrétní okolností je potom vědomí o svém postavení osoby, která splňuje podmínky zakotvené ve vůdcovské klauzuli v čl. 25, odst. 3bis ŘS. Dále pak vědomí o faktických okolnostech zakládajících neslučitelnost užití síly státem s Chartou OSN a faktických okolnostech zakládajících zjevnost porušení Charty v případě užití síly dle čl. 4 a 6 Přílohy II Rezoluce Shromáždění smluvních stran MTS RC/Res. 6 (Rezoluce týkající se zločinu agrese, tzv. Kampalských dodatků), tzv. Znaků. Ve vztahu k subjektivní stránce zločinu agrese pak hrají roli i ustanovení čl. 2 a 3 Úvodu Přílohy II této Rezoluce, které stanovují, že neexistuje žádný požadavek na prokázání toho, že pachatel právně vyhodnotil použití ozbrojené síly státem za porušení Charty OSN a že povahu tohoto porušení právně vyhodnotil za zjevnou, kdy pojem zjevný je objektivním kvantifikátorem. Odkazy na možné právní analýzy ospravedlňující jednání státu jsou tudíž bezpředmětné. Dle Kresse je rovněž neakceptovatelný odkaz na dobrý úmysl[65], prokazování zvláštního úmyslu (*dolus specialis*) spočívajícího v například úmyslu získat konkrétní územní zisk či okupovat konkrétní území není požadováno[66].

Objektem zločinu agrese je mezinárodní mír a bezpečnost, hodnotou bezprostředně chráněnou zákazem nelegálního užití síly je rovněž státní suverenita[67].

---

[64] Tamtéž, s. 75-78.

[65] KRESS, Claus. The State Conduct Element. In: KRESS, Claus, BARRIGA, Stefan (eds.). *Crime of Agression: A Commentary. Volume 1.*Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s.431.

[66] SVAČEK, Ondřej. *International Criminal Law* ... s. 78.

[67] KRESS, Claus. The State Conduct Element... s.418.

Objektivní stránku zločinu agrese tvoří trestněprávně relevantní jednání, trestněprávně relevantní následek a příčinná souvislost mezi obojím. Jednáním se rozumí plánování, příprava, zahájení či provedení útočného činu ve smyslu čl. 8 bis ŘS, kdy plánování znamená vytvoření konkrétního plánu útočného činu (nikoli pouze spolčení se za účelem jeho vytvoření), přípravou se má na mysli fyzické provedení tohoto plánu (například rozmístění jednotek do výchozích pozic), zahájením udělení rozkazu k útočnému činu a provedením vykonání tohoto rozkazu[68].

Z jazykového výkladu čl. 8 bis ŘS vyplývá, že zločin agrese je koncipován způsobem odpovídajícím českému pojetí předčasně dokonaného trestného činu, kdy skutkovou podstatu zločinu naplňuje již jednání mající povahu přípravy, ovšem obyčejové mezinárodní právo či právo použitelné MTS výklad zločinu agrese jako předčasně dokonaného trestného činu nepotvrzují[69]. Naopak Příloha II Kampalských dodatků v oddílu Znaky v čl. 3 stanoví, že útočný čin musí být spáchán, lze tedy dospět k závěru, že na mezinárodní úrovni je předpokladem uplatnění individuální trestní odpovědnosti dokonaný akt agrese spáchaný státem.

Ačkoli ŘS obsahuje i ustanovení o pokusu[70], nelze je u zločinu agrese použít, nikoli však proto, že by čl. 3 Znaků aplikaci čl.25, odst. 3, písm. f) ŘS *a priori* vylučoval (například na základě principu speciality), ale kvůli vnitřní konzistenci mezinárodního práva trestního. Skutková podstata některých forem jednání v čl. 8 bis, odst. 1 ŘS sice může být naplněna i při nedokonaném zločinu agrese spáchaném státem, zločiny podle mezinárodního práva uvedené v ŘS však odvozují individuální odpovědnost jednotlivce z kolektivního chování, ať už podřízených ozbrojených sil či státu. To je však vymezeno natolik široce, že pomocí obecného ustanovení o pokusu v čl. 25 ŘS nelze kvantifikovat jednání, které je již dokonaným trestným činem a které ještě pokusem, k tomuto účelu slouží právě Znaky a není důvod, aby tomu bylo u zločinu agrese jinak.

Navíc při nedokonání útočného činu by se odpovědnost jednotlivce odvozovala z hypotetického nebezpečí, takový přístup by hraničil se zákazem analogie v neprospěch pachatele, nehledě ke skutečnosti, že případná individuální trestní odpovědnost za státem

[68] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese*... s.87-90.

[69] SVAČEK, Ondřej. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2020, s. 3247 (par. 405a).

[70] Čl. 25, odst. 3, písm. f) ŘS.

nedokonaný zločin agrese nemá oporu v obyčejovém mezinárodním právu, ze kterého pojetí zločinu agrese v ŘS vychází[71].

Útočný čin potom musí svou povahou, závažností a rozsahem zakládat zjevné porušení Charty OSN. Jelikož tyto znaky stejně jako protiprávnost souvisejí s jednáním státu, budou rozebrány v následující kapitole.

[71] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 538-540.

3. Mezinárodní zločin agrese

3.1. Útočný čin (akt agrese)

3.1.1. Čl. 8 bis, odst.2, věta první

Předpokladem pro vyvolání individuální trestní odpovědnosti jednotlivce za zločin agrese je jednání státu označované jako akt agrese či synonymicky útočný čin. Ten je v první větě čl. 8bis, odst. 2 ŘS definován jako *„použití ozbrojené síly státem proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu nebo jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s Chartou OSN“*.

Z preambule ŘS, která deklaruje vůli států postihovat jednání dotýkající se mezinárodního společenství jako celku, ze systematického zařazení zločinu agrese v čl. 5 ŘS, který tvoří mezinárodní trestní právo *stricto sensu* a kriminalizuje jmenovaná jednání na základě obyčejového práva, argumentací *a contrario* k čl. 10 ŘS, který deklaruje vůli neomezovat a neovlivňovat stávající či budoucí pravidla mezinárodního práva, a z absence bližšího vymezení užití síly v ŘS na smluvním základě jakož i z vymezení jurisdikce soudu, ze kterého vyplývá vůle tvůrců ŘS stíhat existující zločiny, nikoli definovat zločiny nové, však dochází Kress[72] k závěru, že jednání státu naplňující definici aktu agrese je nutné vykládat konformně s pojetím aktu agrese dle mezinárodního zvykového práva, které vymezuje akt agrese úžeji než smluvní vymezení v Chartě OSN[73].

Zločinem agrese tedy nebude jakékoli užití síly státem, ale pouze takové, které dosahuje určité intenzity, je nelegální a svou povahou, závažností a rozsahem zakládá zjevné porušení Charty OSN. Pojem užití síly je potom nutné vykládat ve smyslu čl. 2, odst. 4 Charty OSN, tedy jako jakékoli užití ozbrojené síly v mezinárodních vztazích, kdy pojem ozbrojená síla je v daném ustanovení obsažen implicitně, tudíž spojení čl. 8 bis ŘS s článkem 2, odst. 4 Charty OSN nezakládá rozpor. Termín ozbrojená síla se pak vztahuje nikoli k typu či množství užitých zbraní, ale k fyzickému či přímo kinetickému efektu tohoto užití. Z tohoto důvodu je možné za ozbrojený útok považovat i útok uneseným civilním letadlem nebo útok kybernetický[74].

Užití ozbrojené síly pak zahrnuje nejen užití zbraní samotných, ale i různé nátlakové akce s využitím ozbrojených sil, typicky námořní blokády či blokády pobřeží nebo jen pouhé setrvání ozbrojených sil na území jiného státu po ukončení souhlasu s pobytem, jak je

[72] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 421-422.

[73] CASSESE, Antonio. *International Criminal Law.* Oxford: Oxford University Press, 2003, s. 156.

[74] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s.424-425.

definuje čl. 8 bis, odst. 2, věta druhá, při kterých nemusí padnout jediný výstřel. Na druhou stranu psychický nátlak spočívající v hrozbě silou se již pojmově nachází mimo definici v čl. 8 bis ŘS, byť v průběhu norimberských procesů byl nátlak na Rakousko a Československo před vypuknutím války za akt agrese státu označen, a rovněž ekonomický nátlak[75], byť v návrzích Rezoluce VS OSN o agresi figuroval, útočným činem nebude.

Toto užití ozbrojené síly potom musí být nelegální, aktem agrese tedy nemůže být jednání spadající pod výjimky ze zákazu užití síly definované v Chartě OSN, kterými jsou výkon individuální či kolektivní sebeobrany dle čl. 51 Charty OSN a společná akce se souhlasem Rady bezpečnosti OSN dle čl. 48 a 49 téhož dokumentu.

Faktem však zůstává, že pojem útočný čin nebyl například v judikatuře MSD doposud definován[76], samotná míra intenzity užití síly, která určuje hranici, od které jednání státu naplňuje definiční znaky útočného činu, je poměrně nejasná. Na jedné straně je pojem užití ozbrojené síly implicitně obsažen již v čl. 2, odst.4 Charty OSN, kde je užití síly stavěno na roveň hrozbě silou, na straně druhé tzv. Porozumění, které tvoří přílohu Definice o agresi, označuje agresi za nejzávažnější a nejnebezpečnější formu protiprávního použití síly.

Rezoluce Valného shromáždění OSN 3314 o definici agrese z roku 1974 váže pojem agrese k čl. 39 Charty OSN[77], tedy mezi čl. 1, odst.1 Charty, kde se pojem útočný čin staví naroveň pojmu jiná ohrožení míru, resp. již zmíněný čl. 2, odst. 4 Charty, a čl. 51 Charty OSN, který hovoří o ozbrojeném útoku zakládajícím právo na kolektivní či individuální sebeobranu.

V čl. 39 Charty jsou dle závažnosti odstupňované formy ohrožení a porušení míru. Útočný čin je po ohrožení a porušení míru zařazen do věty jako další stupeň mír poškozujícího jednání, byť z pouhého jazykového výkladu, konkrétně ze spojky nebo, lze dovodit, že z čl. 39 Charty OSN vyplývá, že útočný čin je pojat jako alternativa či ekvivalentní pojem k porušení míru. Každopádně ze systematického zařazení v Chartě OSN i v příslušné větě v čl. 39, a z jazykového vyjádření lze dovodit, že akt agrese, respektive útočný čin spáchaný státem bude svým pojetím širší než ozbrojený útok, bude tedy zahrnovat i jednání svou

[75] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s.425.

[76] AKANDO, Dape, TZANAKOPOULOS, Antonio. The International Court of Justice and the Concept of Aggression. In: KRESS, Claus, BARRIGA, Stefan (eds.). *Crime of Agression: A Commentary. Volume 1.*Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 219.

[77] SVAČEK, Ondřej. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník*…. s.3246.

intenzitou nedosahující ozbrojeného útoku, ale zároveň půjde o jednání pojmově ekvivalentní či závažnější k porušení míru, nikoli pouze k ohrožení míru[78].

Akande a Tzanakopoulos ve své analýze zjišťují, jak byly v minulosti jednotlivé pojmy související s užitím síly v mezinárodních vztazích chápány. Termín agrese byl naukou vnímán jako protipól práva na sebeobranu, se kterým vytvářel korelativní vztah, ale také jako stejnojmenné označení mezinárodního zločinu zavazujícího k odpovědnosti státy i jednotlivce[79].

Londýnská charta označovala souslovím útočná válka zločin proti míru, rezoluce VS OSN 3314 o definici agrese v čl. 5, odst. 2 rozlišovala mezi agresí a útočnou válkou. Zatímco agresí bylo myšleno protiprávní jednání státu, které sice zakládá odpovědnost státu, nemusí však být nutně mezinárodním zločinem, útočná válka je explicitně označena za zločin proti míru, který zakládá odpovědnost státu za mezinárodní zločin a odpovědnost jednotlivce za zločin podle mezinárodního práva[80]. Předěl mezi oběma kategoriemi pak tvoří právě určitá míra, respektive závažnost užití síly. Rozlišení mezi útočnou válkou a agresí v rezoluci 3314 pak nejvíce odpovídá rozlišení mezi útočným činem či aktem agrese a zločinem agrese v Římském statutu,[81] ve kterém byl termín útočná válka nahrazen definicí útočný čin, který svou povahou, rozsahem a závažností zakládá zjevné porušení Charty OSN[82].

Oba autoři rozdělují užití síly v mezinárodních vztazích do několika kategorií v závislosti na jeho intenzitě a závažnosti. Na nejnižší úrovni stojí politická opatření, jejichž účelem je demonstrace síly a která ještě explicitně neznamenají porušení článku 2, odst. 4 Charty OSN, následuje užití síly porušující článek 2, odst. 4 Charty OSN, ale nedosahující intenzity ozbrojeného útoku, a ozbrojený útok opravňující napadený stát k výkonu práva sebeobrany dle čl. 51 Charty OSN.

Hranice mezi jednotlivými kategoriemi je pak vymezena v judikatuře MSD. První předěl mezi jednáním, které porušením čl. 2, odst. 4 Charty ještě není a které již ano, stanovil MSD

[78] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese v Římském statutu… s. 34-42.*

[79] AKANDO, Dape, TZANAKOPOULOS, Antonio. The International Court of Justice …s. 220-224.

[80] Tamtéž, str. 218.

[81] Tamtéž, s. 217.

[82] Tamtéž, s. 225.

v rozhodnutí ve věci *Korfský průliv*[83], ve kterém dospěl k závěru[84], že pokládání námořních min v teritoriálních vodách cizího státu je sice porušením státní suverenity a mezinárodního práva, nikoli však užitím síly ve smyslu čl. 2, odst. 4 Charty OSN. V kauze *Ropné plošiny* naopak připustil, že i útok na jediné námořní plavidlo je ozbrojeným útokem zakládajícím právo napadeného státu na sebeobranu[85].

Hranici mezi užitím síly, které ještě nezakládá právo na sebeobranu a ozbrojeným útokem jako závažnějším užitím síly zakládajícím dle čl.51 Charty OSN právo na sebeobranu stanovil MSD v rozsudku *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní*[86], ve kterém dospěl k závěru, že samotná logistická podpora a vyzbrojování paramilitárních organizací na cizím státním území, které vedou ozbrojený konflikt s ústřední vládou, je pouze vměšováním se do vnitřních záležitostí cizího státu, ozbrojeným útokem se stává až ve chvíli, kdy je tato podpora svým významem srovnatelná se zapojením pravidelné armády do konfliktu, a to za předpokladu, že jsou tyto organizace buď přímo řízeny cizím státem nebo nad nimi tento stát vykonává efektivní kontrolu[87].

Právě ve zmíněném rozsudku, ve kterém definoval MSD ozbrojený útok spáchaný paramilitárními organizacemi způsobem shodným s definicí tohoto jednání v čl.3, písm. g) rezoluce o definici agrese, demonstroval soud podobnost mezi pojmem ozbrojený útok v judikatuře MSD a pojmem agrese ve zmíněné rezoluci[88]. Podruhé potom MSD odkazoval na Rezoluci o definici agrese v souvislosti s vymezením ozbrojeného útoku v kauze *Ozbrojené aktivity na území Konga*. V obou rozsudcích dále posuzoval odpovědnost států, které se měly vysílání ozbrojených band dopustit, na základě kritérií přičitatelnosti v čl. 3, písm. g) Rezoluce o definici agrese, kdy hranicí, od které byly dotyčné státy posuzovány jako odpovědné jak za ozbrojený útok, tak za jednání paramilitárních skupin, je intenzita či závažnost takového zapojení se do konfliktu.

---

[83] Rozsudek MSD ze dne 9.4.1949, *Případ Korfský průliv* (Spojené království v. Albánie), I.C.J. Reports 1949, s. 4, odst. 18-32.

[84] BÍLKOVÁ, Veronika. Korfský průliv. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 28-31.

[85] FLÍDROVÁ, Eliška. Íránské ropné plošiny. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 162-165.

[86] Rozsudek MSD ze dne 27.6.1986, *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní* (Nikaragua v. USA), I.C.J. Reports, p. 14, odst. 193.

[87] AKANDO, Dape, TZANAKOPOULOS, Antonio. The International Court of Justice and the Concept of Aggression… s. 221-222.

[88] Tamtéž, s. 222.

Akande a Tzanakopoulos z toho tedy dovozují, že v terminologii MSD existuje mezi pojmy ozbrojený útok a agrese podobnost. Jelikož samotný čl. 3, písm. g) Rezoluce o definici agrese, který upravuje také podmínky, za kterých je jednání nestátních aktérů přičitatelné státu a vyvolává jejich odpovědnost, je spíše institutem obyčejového mezinárodního práva, který byl následně kodifikován v čl. 8 Návrhu článků o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní chování, dovozují oba autoři, že při posuzování jednání státu, které spočívá v protiprávním užití síly, lze tento kodex použít. Článek 40, odst. 1 zmíněného Návrhu pak za nejzávažnější jednání, za které je stát odpovědný, označuje porušení závazku státu vyplývajícího z porušení kogentní normy obyčejového mezinárodního práva[89].

Na základě spojení čl. 3, písm. g) Rezoluce o agresi a čl. 8 Návrhu článků o odpovědnosti za mezinárodně protiprávní chování v judikatuře MSD vytvářejí oba autoři určitou pyramidální strukturu užití síly v mezinárodních vztazích. Na spodní hranici se nachází užití síly ve smyslu čl. 2, odst. 4 Charty OSN, na střední úrovni ozbrojený útok či akt agrese ve smyslu článků 51, respektive 39 Charty OSN (nebo útočný čin dle čl. 8 bis, odst. 2 ŘS), na samotném vrcholu pak agrese dle obyčejového mezinárodního práva odpovědnosti států, jak je definována v čl. 40, odst. 1 Návrhu článků o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní chování, resp. mezinárodní zločin agrese dle čl.8 bis, odst. 1 ŘS [90].

I při určení jednání, která jsou dle této klasifikace ve středu či na vrcholu oné pomyslné pyramidy, lze podpůrně použít judikaturu mezinárodních tribunálů, ať už jde o rozsudky Mezinárodního vojenského tribunálu v Norimberku, který se zabýval rozdíly mezi agresí a útočnou válkou, Mezinárodního vojenského tribunálu pro Dálný východ, který vymezil rozdíly mezi válkou a útočnou válkou[91], případně již zmíněné rozhodnutí MSD ve věci *Vojenské a polovojenské aktivity v a proti Nikaragui* a *Ozbrojené aktivity na území Konga*, ve kterých byla popsána jednání naplňující znaky útočného činu, respektive útočného činu rozsahem a závažností zjevně porušujícího Chartu OSN.

S ohledem na spojení pojmu útočný čin s čl. 39 Charty OSN, ve kterém jsou jednotlivé formy mír ohrožujícího či narušujícího chování odstupňovány dle závažnosti a který tedy implicitně s termínem útočný čin pojí určitou míru závažnosti jednání se dovozuje, že

[89] AKANDO, Dape, TZANAKOPOULOS, Antonio. The International Court…. s. 223.

[90] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 428.

[91] Tamtéž, s.518-519.

požadavek na dosažení určité hranice intenzity užité síly se pojí s celým článkem 8 bis ŘS, tedy i s výčtem jednání v čl. 8 bis, odst. 2 ŘS[92].

3.1.2. Čl. 8 bis, odst. 2, věta druhá

Věta druhá článku 8 bis, odst. 2 ŘS vyjmenovává pod písmeny a) až g) jednání, která se za útočný čin budou považovat vždy.

V tomto výčtu se opakovaně vyskytuje slovní spojení ozbrojené síly. Ozbrojenými silami státu jsou myšleny orgány státu, osoby či entity ve smyslu čl. 4-6 a 8 Návrhu článků o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní chování, a to včetně *de facto* orgánů, nikoli ozbrojené síly, skupiny a jednotky pod vedením válčící strany, jak je definuje Dodatkový protokol k Ženevským úmluvám o ochraně obětí mezinárodních ozbrojených konfliktů v čl. 43, jehož užití jako normy *ius in bello* by bylo zařazením do jiného právního kontextu (práva *ius contra bellum*) nepřiléhavé[93]. Toto vymezení tedy dopadá rovněž na policisty či pracovníky tajných služeb, pokud se ve službách státu dopustí útočného činu.

Písmeno a) zahrnuje *vpád nebo útok ozbrojených sil státu na území jiného státu nebo jakoukoli vojenskou okupaci, byť i dočasnou, která je výsledkem takového vpádu nebo útoku, anebo jakékoli připojení území jiného státu nebo jeho části, při němž bylo užito síly*. Tedy překročení hranic státu ozbrojenými silami jiného státu s nepřátelským úmyslem, a to bez ohledu na skutečnost, zda se napadený stát brání či nikoli. Územím jiného státu je míněno jakékoli území, ke kterému nesvědčí okupujícímu státu titul územního suveréna. Okupací se myslí výlučná nadvláda nad územím ve smyslu čl. 42 Úmluvy o zákonech a obyčejích války pozemní[94].

Písm. b) zakazuje státům *bombardování ozbrojenými silami státu území jiného státu, nebo použití jakýchkoli zbraní státem proti území jiného státu*, kdy se termín zbraň posuzuje ve vztahu ke způsobeným účinkům či následkům, zahrnuje tedy i útok uneseným civilním letadlem nebo kybernetický útok. Znakem tohoto jednání je spáchání útočného činu bez proniknutí či setrvávání agresora na území napadeného státu.

Pod písm. c) je upravena *blokáda přístavů nebo pobřeží státu ozbrojenými silami jiného státu.* Ta zahrnuje blokády zaměřené na ekonomiku napadeného státu i jeho ozbrojené síly, ustanovení ale nelze extenzivním výkladem vztáhnout také na blokádu letišť. I zde je

[92] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 427.

[93] Tamtéž, s. 436-437.

[94] Tamtéž, s. 439-440.

kritériem pro posouzení, zda jednání dosáhlo hranice útočného činu, míra zapojení ozbrojených sil na jedné straně a způsobené následky na straně druhé.

Útok ozbrojených sil státu na pozemní, námořní nebo letecké síly anebo námořní a letecké flotily jiného státu v písm. d) se dotýká jednání, které není geograficky omezené a zahrnuje i útočný čin spáchaný na civilní cíle. Toto ustanovení vyvolávalo kontroverze již v době svého sjednávání, mimo jiné pro přílišné snížení prahu pro užití síly, který zakládá odpovědnost za spáchání útočného činu. Každopádně užití pojmu flotily indikuje, že útočný čin musí dosahovat určité míry závažnosti[95].

Písm. e) vymezující *použití ozbrojených sil jednoho státu, které se nacházejí na území jiného státu se souhlasem přijímajícího státu, v rozporu s podmínkami stanovenými v tomto souhlasu, anebo prodloužení jejich přítomnosti na takovém území po ukončení platnosti tohoto souhlasu* se vztahuje na případy, kdy došlo k rozmístění cizích jednotek na území hostujícího státu s jeho výslovným souhlasem, mandát upravující pobyt cizích vojsk byl však překročen ať už délkou pobytu či porušením podmínek pobytu. Jde o další typ užití síly, které nevyžaduje, aby došlo k ozbrojenému střetu.

Písm. f) postihuje *jednání státu, který dovolil, aby jeho území, jež dal k dispozici jinému státu, bylo tímto jiným státem použito ke spáchání útočného činu proti třetímu státu.* V daném případě jde o formu nepřímé agrese, u které je sporné, zda jde ještě o užití síly a akt agrese, nebo zda se spíše jedná o asistenci či pomoc při nelegálním užití síly jiným státem, tedy pouze mezinárodně protiprávní jednání odlišné od užití síly. Každopádně dotyčný stát odpovídá za porušení vlastního závazku spočívajícího v poskytnutí svého území pro spáchání útočného činu, nikoli za konkrétní jednání spáchané útočícím státem. Odpovědnost státu dle písm. f) vyžaduje suverénní titul k danému území, poskytnutí tohoto území cizímu státu a výslovný souhlas udělený cizímu státu k využití tohoto území ke spáchání aktu agrese vůči státu třetímu. Vyžaduje se aktivní souhlas, k odpovědnosti nestačí pouze pasivita spočívající v nezabránění inkriminovanému jednání[96].

Písm. g) potom upravuje jednání spočívající ve *vyslání státem nebo jeho jménem ozbrojených band, skupin, příslušníků nepravidelných ozbrojených sil nebo žoldnéřů, kteří používají ozbrojenou sílu proti jinému státu v tak závažné míře, že se to rovná činům vypočteným výše nebo podstatné účasti státu na nich.* Výčet osob v písm. g) zahrnuje všechny osoby, které nespadají do kategorie ozbrojených sil státu uvedených v předchozích

[95] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 442-445.

[96] Tamtéž, s.445-448.

ustanoveních tohoto výčtu a které nejsou definovány v čl. 4-6 a 8 Návrhu článků. Pojem vyslání znamená, že dané osoby musí opustit území útočícího státu, ať už je jejich cílem území napadeného státu nebo jiné místo, odkud realizují své nepřátelské akce. Tento požadavek pak platí i pro jiné formy účasti státu na akcích těchto osob. Pro přičitatelnost jednání vysílaných osob státu dle první části ustanovení by měla být požadována tzv. efektivní kontrola nad těmito osobami, nikoli celková kontrola definovaná v judikatuře Mezinárodního trestního tribunálu pro bývalou Jugoslávii, u které se prokazuje menší míra propojení státu s formálně samostatnými ozbrojenými skupinami, u podstatného zapojení státu do vysílání těchto osob dle druhé části ustanovení ovšem aplikace testu celkové kontroly vyloučena není[97].

Nejednoznačné jsou výklady, zda výčet činů v čl. 8 bis, odst. 2 ŘS je taxativní či demonstrativní. Jazykový výklad příslušného článku svědčí spíše pro výčet demonstrativní, když z příslušné formulace „kterýkoli z následujících aktů" v žádném případě nevyplývá, že by se jednalo o jediné takto kvalifikované akty[98]. Dané ustanovení lze jako celek interpretovat také tak, že věta první obsahuje rámcové vymezení jednání, které-budou-li splňovat uvedená kritéria-budou za akt agrese označena, a věta druhá čl. 8 bis, odst. 2 ŘS obsahuje taxativní výčet jednání, která budou aktem agrese vždy.

Lipovský se však s ohledem na princip *nullum crimen sine* lege zakotvený v čl. 22 ŘS domnívá, že daný výčet by měl být interpretován jako taxativní. Připouští sice, že mezinárodní právo založené na obyčejích vykládá princip legality podobně jako právo anglosaské, tudíž k trestnosti skutku není třeba jeho zachycení v písemné podobě, ovšem Římský statut písemnou kodifikací zločinu agrese je a požadavek na respektování zásady *nullum crimen sine lege* explicitně zmiňuje právě v čl. 22, odst. 2 ŘS[99], a to dokonce spolu se zákazem analogie v neprospěch pachatele, tudíž výčet reprobovaných jednání by měl být z tohoto důvodu taxativní.

Šturma pak ve vztahu k výčtu činů v čl. 8 bis odst. 2 ŘS vyjadřuje další pochybnost, když připomíná, že ne všechny zde uvedené činy převzaté z rezoluce VS OSN 3314 jsou reflexí mezinárodního obyčejového práva[100]. Byť MSD připustil v rozsudku *Vojenské a*

[97] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s.448-450.

[98] Tamtéž, s. 435-436.

[99] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese…* s. 91-92.

[100] ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů dle mezinárodního práva.* Praha: Karolinum, 2002, s. 123-124.

paravojenské činnosti v Nikakaragui a proti ní, že zmíněná rezoluce obyčejové mezinárodní právo vyjadřuje, nelze opomíjet skutečnost, že tak učinil při posuzování pouze jednoho ze zde uvedených činů vyjádřeného v čl. 3, písm. g), nikoli při posuzování dané rezoluce jako celku.

Dále je potom sporné, do jaké míry lze z jednání uvedených v tomto výčtu vyvozovat individuální trestní odpovědnost, když rezoluce VS OSN 3314 tyto činy výslovně označuje za útočné činy a zároveň v čl. 5, odst. 2 zmiňuje, že teprve útočná válka je zločinem proti míru zakládajícím individuální trestní odpovědnost, útočné činy samotné tak mohou být pouze agresí vyvolávající mezinárodní odpovědnost státu s reparačním obsahem[101]. Lze však zároveň položit otázku, zda nebyl tento spor překlenut stanovením požadavku na povahu, rozsah a závažnost zjevně porušující Chartu OSN v odst. 1 čl. 8 bis ŘS a jeho vztažením i na činy ve větě druhé odst. 2 tohoto článku, tedy zakotvením určité míry závažnosti daného jednání, která teprve zakládá odpovědnost jednotlivce.

Každopádně soulad zločinu agrese dle definice v ŘS a dle obyčejového mezinárodního práva je poměrně zásadní s ohledem na zásadu *nullum crimen sine lege* obsaženou v čl. 22 ŘS[102]. I pro signatářské státy, pro které může být zločin agrese definovaný v čl. 8 bis ŘS tzv. konsensuálním zločinem, tedy závazným bez dalšího pouze na základě přijatého závazku, je díky jeho poměrně obecnému vymezení soulad výkladu trestného jednání se zvykovým mezinárodním právem důležitý, tím spíše pak pro nečlenské státy, na které může být jurisdikce MTS přenesena oznámením podaným žalobci MTS RB OSN dle čl. 13, písm. b) ŘS.

3.2. Spáchaný státem

Definice aktu agrese je v čl. 8bis ŘS výslovně omezena pouze na jednání státu. Jelikož ze samotného ŘS nevyplývá vůle tvůrců definovat pro potřeby Statutu pojem stát odlišně od jeho tradičního chápání, vychází i pojetí státu ve Statutu MTS z mezinárodního obyčejového práva.

[101] ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů…* s.124.

[102] MILANOVIC, Marko. Aggression and legality: Custom in kampala. *Journal of International Criminal Justice*, 2012, roč. 10, č. 1, s. 166-167.

To pojí existenci státu jako subjektu mezinárodního práva a nositele práv a povinností se splněním tří definičních znaků[103], kterými jsou existence vymezeného území, stálého obyvatelstva žijícího na tomto území a vlády vykonávající faktickou moc nad daným územím a která je v zahraničněpolitických a vnitropolitických záležitostech nezávislá a suverénní[104]. Schopnost vstupovat do mezinárodních vztahů, respektive mezinárodní uznání je potom čtvrtým, avšak subsidiárním znakem státnosti, neboť uznávající státy pouze reagují na již existující právní či faktickou skutečnost[105]. Signatáři ŘS tedy preferují deklaratorní teorii vzniku státu.

Text ŘS se tak přiklání k tezi vyjádřené v Montevidejské úmluvě, dle které státy existují nezávisle na svém mezinárodním uznání i k negativně vymezené podmínce zakotvené v čl. 4 Charty OSN, dle které je otázka mezinárodního uznání při přijímání členským státem OSN irelevantní. Článek 8 bis ŘS tedy dopadá i na tzv. *de facto* státy a dle inspiračního zdroje čl. 8 bis ŘS, rezoluce VS OSN č. 3314, i na mezinárodní organizace. Samotná rezoluce VS OSN č. 3314 pak zdůrazňovala nepřípustnost rozlišování států na členské či nečlenské státy OSN[106], pokud tedy ani absence statusu člena OSN není překážkou existence státu, tím spíše jím nemůže být neexistence či nedostatek mezinárodního uznání. Každopádně juristická definice státnosti ve smyslu ŘS ještě MTS dle Kresse čeká[107].

Je však více než zřejmé, že s ohledem na mezinárodní situaci po konci studené války, pro kterou je charakteristický nárůst počtu tzv. zhroucených či *de iure* států, *de facto* států či kvazi-států a rostoucí vliv nestátních aktérů, kteří disponují schopností užít sílu ve stejné míře jako státy, omezení odpovědnosti za spáchaný akt agrese na státy příliš neodpovídá požadavkům současného mezinárodního prostředí.

Existence již zkonstituovaných státních útvarů, které sice nejsou schopny vykonávat svrchovanou vládu na svém území, avšak formálně stále existují, *de facto* států či kvazi-

---

[103] VALUCH, Josef. Vybrané aspekty vzniku a zániku štátu v kontexte medzinárodného práva. In: BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SVAČEK, Ondřej a kol. (eds.). *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu.* Olomouc: PF UP, 2013, s. 11.

[104] JANKUV, Juraj, LANTAJOVÁ, Dagmar, ŠMÍD, Marek a kol. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnutroštátne právo.* Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku, 2014, s. 17-21.

[105] BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SVAČEK, Ondřej. *Vznik a uznání státu-Aktuální pohled mezinárodního práva.* Praha: Leges, 2013, s. 14.

[106] KRESS, Claus. The State Conduct Element …s. 422-423.

[107] Tamtéž, s. 424.

států[108], které sice vykonávají efektivní vládu nad určitým územím, jejich existence je však mezinárodním společenstvím neuznávána či popírána a ovládané území je často součástí jiného státního útvaru, avšak díky splnění definičních znaků jsou nositeli práv a povinností[109] včetně povinnosti respektovat zákaz užití síly v mezinárodních vztazích[110], vytváří tak ještě před samotnou případnou aplikací právní úpravy zločinu agrese na konkrétní případ množství právně teoretických sporů souvisejících například s legalitou intervence na pozvání, kdy není zřejmé, kterou vládu či hnutí lze považovat za představitele zvoucího státu dle mezinárodního práva, nebo ozbrojených akcí proti nestátním aktérům na území cizího státu, které je formálně považováno za svrchované cizí státní území, avšak reálně není dotyčný stát buď schopen území kontrolovat, nebo nejsou splněny podmínky pro to, aby mu bylo jednání nestátního aktéra přičitatelné.

Navíc úprava na jedné straně z odpovědnosti *a priori* vylučuje jednání nestátních aktérů, na straně druhé zahrnuje i užití síly v konfliktech, které mají povahu vnitrostátního sporu (například boje o sporné či odtržené území mezi *de facto* státem a státem, na jehož území tento *de facto* stát vznikl). Otázkou také zůstává status nelegálně vzniklého *de facto* režimu, kdy způsob vzniku sice vylučuje právní účinky existence takového režimu[111], splnění definičních kritérií státnosti mu ji však zakládá.

Definiční omezení pak nelimituje jurisdikci MTS pouze na státy jako subjekty aktu agrese, ale i na typ konfliktů[112]. Ke zločinu agrese může dojít pouze v mezinárodních (či mezistátních) vztazích, nikoli při jednání, které je spácháno a jehož účinky nastanou na území příslušného státu. To se však netýká situací, ve kterých vedou státy ozbrojený konflikt na sporném území nebo potlačují ozbrojence na území, které se odtrhlo či je fakticky ovládané nepřítelem, který splňuje kritéria národněosvobozeneckého hnutí či *de facto* státu. V takovém případě může sice jít o užití síly uvnitř hranic dotyčného státu, s ohledem

---

[108] WILLS, Alexander, G. The Crime of Aggression and the Resort to Force against Entities in Statu Nascendi. *Journal of International Criminal Justice*, 2012, roč. 10, č. 1, s. 88-94.

[109] JANKUV, Juraj, LANTAJOVÁ, Dagmar, ŠMÍD, Marek a kol. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnutroštátne právo.* Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku, 2014, s. 27, 51-55.

[110] ONDŘEJ, Jan. Vznik nových států a tzv. de facto režimy. In: BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SVAČEK, Ondřej a kol. (eds.). *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu.* Olomouc: PF UP, 2013, s. 36-41.

[111] RIŠOVÁ, Michaela. Legalita státnosti a *ius cogens.* In: BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SVAČEK, Ondřej a kol. (eds.). *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu.* Olomouc: PF UP, 2013, s. 162-164.

[112] ALAMUDDIN, Alan, WEBB, Philippa. Expanding Jurisdiction over War Crimes under Article 8 of the ICC Statute. *Journal of International Criminal Justice*, 2010, roč. 8, č. 5, s. 1241.

ustanovení Charty OSN na ochranu míru, pokojného soužití mezi národy a ochranu, která je státům poskytována na základě jejich faktické existence, budou tato ustanovení převažovat. Princip pokojného řešení sporů mezi národy tak převáží nad principem státní suverenity, násilné znovuobnovení vlády na svém vlastním území je tedy nepřípustné[113].

Ozbrojené akce proti cizím občanům na území vlastního státu jsou z tohoto typu konfliktu pojmově vyloučeny, nikoli však útoky na lodě či letadla registrovaná v cizí zemi[114], a to i tehdy, půjde-li o soukromé dopravní prostředky[115]. Masivní represe vůči cizím občanům nepodporovaným jiným státem na vlastním území by se potom posoudily spíše jako zločiny proti lidskosti či genocida než jako zločin agrese. Ovšem útoky na vojenské základny či zastupitelské úřady se již jako mezistátní konflikt zřejmě posoudí, a to navzdory tomu, že stupeň intenzity použité síly pravděpodobně u tohoto typu konfliktů nebude příliš vysoký[116].

Samotný pojem mezinárodní či mezistátní vztahy pak vyloženě nevyžaduje interakci s jiným státem, ale vztahuje se spíše na užití síly mimo hranice vlastního státního území. Měl by tedy zahrnovat i útočné činy spáchané na území označovaném jako *terra nullius*. Byť nepůjde o užití síly proti územní suverenitě, svrchovanosti či politické nezávislosti jiného státu, provedení ozbrojené akce mimo hranice vlastního státního území bude naplňovat termín užití síly jiným způsobem neslučitelným s Chartou OSN, která ustanovuje mezinárodní mír a bezpečnost jako nejvyšší hodnoty. Avšak tradiční výklad čl. 2, odst. 4 Charty OSN vztahuje zákaz užití síly pouze na jednání států, rovněž čl. 22, odst. 2 ŘS zavazuje k restriktivnímu výkladu čl. 8 bis ŘS[117], užití síly mimo hranice vlastního území, které nezasáhne do výlučné sféry jiného státu tedy pravděpodobně pod jednání vymezená v čl. 8 bis ŘS spadat nebude.

3.3. Svrchovanost, územní celistvost, politická nezávislost státu

Svrchovaností státu se v mezinárodním právu míní faktická suverenita chráněná mezinárodněprávní normami. Faktická suverenita spočívá v územní a personální svrchovanosti, tedy v neomezeném výkonu veřejné moci nad územím státu a osobami, které

[113] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 432-433.

[114] Čl. 8 bis, odst. 2, písm. d) ŘS.

[115] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 433-434.

[116] Tamtéž, s.434.

[117] Tamtéž, s. 435.

se na tomto území nacházejí, a nad občany tohoto státu, a to i mimo území státu. Normami vycházejícími především z obyčejového mezinárodního práva jsou povinnost respektovat omezení daná mezinárodním právem při uplatňování vlastní suverenity navenek vůči jiným, stejně suverénním subjektům, tedy respektování svrchované rovnosti států[118], a zákaz zasahovat do vnitřních záležitostí jiných států, které jsou vyhrazeny vztahům dané státní moci vůči jí podřízeným subjektům, tedy respektování principu nevměšování se[119]. Územní suverenita či územní výsost pak znamená faktické vyloučení mocenského vlivu jiného suveréna na daném území a neomezenou volnost při nakládání s tímto územím[120]. Pojem suverenita či svrchovanost státu tedy velice úzce souvisí i s jeho politickou nezávislostí a územní celistvostí.

Obdobně vymezuje příslušné pojmy i česká právní terminologie, která svrchovaností státu rozumí jeho suverénní postavení a nezávislost navenek, ve vztahu k mezinárodnímu společenství, a zároveň i suverenita a svrchovanost vnitřní, která je vyjádřena územní jurisdikcí státu spočívající v nejvyšší mocí nad všemi osobami i věcmi na jejím území a osobní jurisdikcí státu spočívající v podřízenosti občanů státní moci, a to i tehdy, nenacházejí-li se na území státu. Jedním z projevů svrchovanosti státu je potom dobrovolné přejímání závazků, včetně sebeomezujících.[121]

Územní celistvostí je myšlena nedotknutelnost územní integrity státu a neporušitelnost jeho hranic a území. Typickým jednáním narušujícím územní integritu státu je odtržení území státu, ať už za účelem vytvoření státu nového či připojení tohoto státu ke státu jinému. Narušením územní celistvosti státu ale nebude například podpora snah o autonomii v rámci stávajícího politického uspořádání státu[122].

Samostatnost, respektive politická nezávislost státu je spojena s jeho samotnou existencí jako svébytného a svrchovaného státu. Ztrátou samostatnosti je pak myšlen faktický přechod výkonu státní moci nad územím a obyvatelstvem do rukou jiného subjektu než dosavadního vykonavatele státní moci, kdy tento vykonává svou moc přímo. Při faktickém přechodu výkonu státní moci na jiný subjekt například v důsledku uplatnění cizího vlivu, kdy zůstane

---

[118] MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné. Obecná část a poměr k jiným právním systémům.* 6. upravené a doplněné vydání. Brno-Plzeň: Dopněk a Aleš Čeněk, 2014, s. 19-22.

[119] ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné.* Praha: C.H. Beck, 2008, s. 50-51.

[120] Tamtéž, s. 204-208.

[121] ŠČERBA, Filip. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* … s. 2484-2485 (par.316).

[122] Tamtéž, s. 2396 (par. 310).

státním orgánům zachována, byť v minimální míře, autonomie v rozhodování, nepůjde o ztrátu samostatnosti, ale svrchovanosti[123].

Z uvedeného vymezení pojmů územní celistvost a samostatnost či politická nezávislost státu by se mohlo zdát, že existují typy jednání státu, které definice zločinu agrese vylučuje již pojmově, například humanitární intervence, záchranné operace vlastních občanů či ozbrojené akce zaměřené proti nestátním aktérům, které se odehrávají na cizím státním území. V takovém případě zasahující stát nenarušuje územní celistvost či politickou nezávislost státu, neboť tímto jednáním nevyvíjí ani nátlak na politické rozhodování napadeného státu, ani neusiluje o odtržení či obsazení jeho území. Avšak jakýkoli výkon státní moci na území cizího státu bez jeho souhlasu je automaticky porušením suverenity a zásahem do svrchovanosti tohoto státu, jak deklaroval již Stálý dvůr mezinárodní spravedlnosti v rozsudku ve věci[124] *Lotus*[125].

Souhlas státu pak musí být platný, prostý nátlaku a musí být učiněn před příslušným jednáním. Intervence na pozvání prováděná na území zvoucího státu v případě vnitrostátního konfliktu tedy vylučuje nelegální užití síly, ovšem i zde platí výjimka, a to tehdy, jde-li o ozbrojený zásah proti národněosvobozeneckému hnutí, které již ovládlo podstatnou část území, na kterém vykonává faktickou kontrolu. Takové jednání by spadalo do kategorie užití síly neslučitelné s Chartou OSN, konkrétně se zde zakotveným právem národů na sebeurčení[126].

3.4. Povaha, závažnost a rozsah zakládající zjevné porušení Charty OSN

3.4.1. Kvantitativní a kvalitativní složka zločinu agrese

Požadavek na existenci určité míry závažnosti případného útočného činu vyvěrá již ze samotného zařazení zločinu agrese mezi ostatní formy nejzávažnějších a nejnebezpečnějších zločinů v globálním i historickém srovnání a také ze smyslu samotného mezinárodního práva trestního majícího chránit základní hodnoty mezinárodního společenství, které jsou zakotvené v mezinárodním obyčejovém právu jako celek. Rovněž dle Kresse nebylo

[123] ŠČERBA, Filip. In: ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář.* … s. 2396-2397.

[124] Rozsudek SDMS ze dne 7.9.1927, *Případ Lotus* (Francie v. Turecko), P.C.I.J. Reports, Series A, No 10, odst. 29.

[125] ONDŘEJ, Jan. Lotus. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 13.

[126] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 429-430.

úmyslem smluvních stran ŘS odstraňovat šedou zónu v oblasti užití síly obsaženou v primárním právu pomocí sekundárního práva, konkrétně mezinárodního práva trestního, za situace absentujícího konsenzu mezi státy v samotné otázce, jaká je vlastně hranice legality při užívání síly. A nelze také pominout fakt, že požadavek na určitou hranici závažnosti jednání státu, od které je teprve odvozována individuální trestní odpovědnost, je obsažen již v obyčejovém mezinárodním právu a čl. 8 bis má být právě tou zárukou, která zajistí, že budoucí aplikace ustanovení o zločinu agrese nebude stávající meze obyčejového mezinárodního práva překračovat[127].

Klauzule podmiňující trestnost útočného činu jeho povahou, rozsahem a závažností zakládajícími zjevné porušení Charty OSN obsahuje kvalitativní složku vyjádřenou termínem povahou, a kvantitativní složku vyjádřenou slovy rozsahem a závažností. Kvalitativní dimenze klauzule slouží k vyloučení trestní odpovědnosti u jednání spadajících do tzv. šedé zóny užití síly v mezinárodních vztazích, kvantitativní dimenze ke stanovení určité úrovně intenzity užité síly, pod jejíž hranicí nebudou útočné činy zakládat individuální trestní odpovědnost. Konjunktivní vztah v klauzuli pak potvrzuje, že jde o podmínky trestní odpovědnosti, které musí být splněny kumulativně, což ostatně potvrzuje i čl. 7 Porozumění, který stanoví, že k určení, že porušení Charty OSN je zjevné, musí být všechny tyto tři prvky dostatečné a že existence jednoho prvku nemůže být bez dalšího prokázáním zbývajících dvou. Tedy že nejen povaha, ale zároveň i rozsah a závažnost útočného činu musí být zjevným porušením Charty OSN. Je však přípustné obě složky kvantitativní dimenze klauzule, tedy rozsah a závažnost, posuzovat nejen společně, ale i odděleně[128]. Je však otázkou, která kritéria, na jejichž základě se bude intenzita užité síly hodnotit, lze zařadit do každé z obou kategorií. Zpravidla se však rozsah konfliktu posuzuje na základě časového a prostorového vymezení[129], jakož i užitých prostředků, a závažnost se kvantifikuje počtem obětí a způsobenými škodami[130].

S ohledem na konformitu zločinu agrese v ŘS a v obyčejovém mezinárodním právu bývá práh intenzity násilí nutný k dosažení kvantitativní složky klauzule v čl. 8 bis, odst. 1 ŘS

---

[127] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 508-510.

[128] Tamtéž, s. 512-513.

[129] Díky těmto kritériím bude požadovanou hranici závažnosti splňovat i invaze či okupace cizího území, při které nepadne jediný výstřel, neboť zpravidla nepůjde o krátkodobou operaci malého rozsahu. Invaze či okupace pak může znamenat i zjevné porušení Charty OSN i z hlediska své závažnosti, neboť následek takového aktu-zbavení cizího státu suverenity-bezpochyby závažným následkem je.

[130] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 520-522.

ztotožňován s válkou, kdy válkou se rozumí i tzv. omezená válka, jejímž cílem nemusí být porážka či likvidace protivníka, ale i dosažení dílčích zisků či politických ústupků. Půjde ale o konflikt intenzitou přesahující pohraniční střety nebo prostý ozbrojený útok aktivizující právo na sebeobranu dle čl. 51 Charty OSN. Hranice mezi jednotlivými formami jednání, které lze považovat za přeshraniční střety, které za omezenou a které za útočnou válku stanovil ve svém rozsudku Mezinárodní vojenský tribunál pro Dálný východ, když posuzoval závažnost japonských útoků na sovětské území. Obsazení oblasti okolo jezera Chasan označil již jako válku, invazi japonské 6. armády, která byla zastavena během bojů v okolí řeky Chalchyn-gol potom za útočnou válku[131].

Kvalitativní složka zločinu agrese je pak spojena s termínem povaha útočného činu. Ačkoli čl. 2, odst.4 Charty OSN zakazuje jakékoli užití síly v mezinárodních vztazích, mezi státy se vytvořila shoda na existenci tzv. šedé zóny obklopující tento zákaz, do které spadají ozbrojené akce, které sice tento zákaz porušují, nutně však nepředstavují natolik závažné porušení míru (jako například jednání v minulosti označované jako útočná válka) či zjevné porušení zákazu užití síly v Chartě OSN, aby automaticky vyžadovaly individuální trestní postih. Projevem této shody mezi signatářskými státy ŘS je právě stanovení určité míry nelegality, jejíž dosažení teprve zakládá individuální trestní odpovědnost jednotlivce za zločin podle mezinárodního práva.

Samotná Charta OSN vymezuje jádro legálního užití síly v čl. 42 a následujících a v čl. 51. Legálním užitím síly jsou tedy ozbrojené akce s posvěcením Rady bezpečnosti OSN prováděné v zájmu kolektivní bezpečnosti a výkon práva na individuální a kolektivní sebeobranu, pokud jsou splněny předpoklady tohoto výkonu v podobě spáchání útočného činu požadované závažnosti. Na samé hranici tohoto jádra vymezujícího legální užití síly se potom nachází tzv. intervence na pozvání[132], tedy ozbrojené akce na cizím státním území se souhlasem příslušného státu[133].

Protipól těchto legálních akcí tvoří užití síly, které je dle soudobé nauky jednoznačně považováno za nelegální. Mezi tyto aktivity patří podpora iredentistických hnutí na území

---

[131] KRESS, Claus. The State Conduct Element …s. 513-520.

[132] Tamtéž, s. 454-457.

[133] Legalita takové intervence na pozvání může být sporná zejména tehdy, ztratí-li zvoucí představitelé státu následně nad vlastním územím faktickou kontrolu, jde-li o zásah proti národněosvobozeneckým hnutím, které ovládají část území a nejsou podporovány zvnějšku žádným cizím státem nebo jde-li o boj proti rebelům legitimně usilujícím o právo na sebeurčení (například požadavky na autonomii, nikoli secesi území) proti vládě, která jim toto právo odpírá či je dokonce násilně potlačuje.

cizích států, jejichž cílem je secese území, mimo rámec národněosvobozeneckých snah při vymanění se z koloniálního područí. Překvapivě však podobně motivovaná jednání, konkrétně úsilí o odtržení za účelem realizace práva národů na sebeurčení (ač obyčejové mezinárodní právo neporušuje)[134], které není možné kvůli odporu územního suveréna naplnit v rámci stávajícího státního uspořádání podobné výjimky nepožívají, a to dokonce ani tehdy, jsou-li práva národnostních menšin násilně potlačována, neboť tzv. „nápravná secese“, o které se hovořilo v souvislosti s odtržením Kosova od Srbska, se nestala součástí uznávané praxe států (pokud by však represe proti národnostním menšinám dosáhly hranice humanitární katastrofy, intervence za účelem ochrany civilního obyvatelstva by dle současné právní teorie jednoznačně nelegální užití síly nepředstavovala) [135].

Užití síly je nepřípustné rovněž jako forma znovuobnovení demokracie po provedeném puči, od konce druhé světové války jsou nepřípustné rovněž tzv. represálie či vojenská protiopatření spočívající v užití síly v odvetě za užití síly protivníkem, byť s ohledem na některé závěry MSD ve věci *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní*, dle kterých vojenská protiopatření spadají do práva výkonu sebeobrany, by bylo vhodnější řadit tato protiopatření prováděná v sebeobraně do tzv. šedé zóny.

Za nelegální bývá rovněž považováno užití síly jako prostředek odvrácení nebezpečí ve stavu krajní nouze. Existují menšinové názory, že zejména v okamžicích, kdy není stát schopen zabránit ozbrojeným silám jiného státu či nestátním aktérům v útoku na cizí státní území, nebo v situacích, kdy jsou občané jednoho státu vystaveni na území tohoto státu násilí ze strany nestátních aktérů a stát, na jehož území se tak děje, jim není schopen zajistit ochranu, má napadená země či země, se kterou jsou ohrožení občané spjati státní příslušností, právo ve stavu krajní nouze užít sílu proti takovému státu. V dlouhodobé praxi států ani v judikatuře MSD však pro takové názory nelze nalézt opodstatnění[136].

3.4.2. Tzv. šedá zóna

Mezi těmito dvěma póly se pak nachází tzv. šedá zóna legality užití síly v mezinárodních vztazích. Předně jde o ozbrojené akce činěné v sebeobraně, které však nelze explicitně do výjimek v užití síly v čl. 51 Charty OSN zařadit, například vojenská reakce na ozbrojené

[134] ŠTURMA, Pavel. Kosovo. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného*. 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 155-156.

[135] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s.502-503.

[136] Tamtéž, s. 505-507.

aktivity jiného státu nedosahující intenzity ozbrojeného útoku či na ozbrojený útok spáchaný z území třetího státu. Zatímco v prvním případě se názory na přípustnost daných akcí různí, ve druhém se přiklánějí k výkladu, že výkon práva sebeobrany má primárně směřovat vůči území, ze kterého je útok činěn. Pokud tedy stát, z jehož území je útok proveden, mu není schopen či ochoten zabránit, je povinen strpět vojenská protiopatření na svém území, která mají tento útok odvrátit či eliminovat, pokud protiopatření směřují výhradně proti cílům, které se na útoku podílely.

K opačným závěrům však právní nauka dochází tehdy, je-li útočníkem využívajícím k útoku území jiného státu nestátní aktér[137], neboť právo na výkon sebeobrany předpokládá výhradně reakci na útok spáchaný státem. Pokud tedy nejsou splněny předpoklady přičitatelnosti takového útoku konkrétnímu státu zakotvené v judikatuře MSD nebo nejde podobně jako v předchozím případě o situaci, kdy je stát, z jehož území je útok páchán, neschopen či neochoten mu zabránit, vojenská protiopatření proti útočícím nestátním aktérům legální nebudou, dlužno však dodat, že od počátku třetího tisíciletí položila ustálená praxe států masivní základy pro budoucí akceptaci takového postupu jako postupu legálního[138], i to však pouze v případě, že vojenská protiopatření budou směřovat výhradně proti pozicím dotyčného nestátního aktéra[139].

Na základě rozhodnutí MSD v kauzách *Ropné plošiny* a *Diplomatický a konzulární personál USA v Teheránu*[140] a čl. 8 bis, odst. 2, písm. d) lze analogicky dovodit, že i útok spáchaný na jiné výsostné cíle státu může být považován za útočný čin ve smyslu čl. 51 Charty OSN, případná reakce státu v sebeobraně pak bude rovněž spadat do kategorie případů, ve kterých je nelegalita užití síly sporná[141].

Mezi další případy tzv. šedé zóny patří překročení časového rámce vojenské akce nebo užití vojenské síly větší, než je nezbytně nutná k odvrácení útoku při užití síly v sebeobraně, tedy pokud legální ozbrojená akce spadající pod čl. 51 Charty OSN bude svým časovým rozsahem či intenzitou užité síly představovat porušení principu proporcionality či časové

---

[137] HENDERSON, Christian. *The Use of Force and International Law*. Cambridge: Cambridge University Press, 2018, s. 209.

[138] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 462-465.

[139] Tamtéž, s. 466.

[140] SCHEU, Harald Christian. Diplomatický a konzulární personál USA v Teheránu. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 86-87.

[141] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 467.

omezenosti. Zatímco časová hranice práva výkonu sebeobrany bývá ohraničena okamžikem přijetí příslušných opatření Radou bezpečnosti OSN (byť i ten bývá rozporován, jsou-li tato opatření zjevně nedostatečná), univerzální test pro určení, jaká míra užité síly je při odvracení ozbrojeného útoku ještě přijatelná a jaká již nikoli, neexistuje. Není však pochyb o tom, že sebeobranná reakce musí reflektovat útočný čin jako celek, nikoli jeho jednotlivé dílčí útoky, a také že forma, rozsah a intenzita ozbrojených akcí v sebeobraně nemusí striktně zrcadlit podobu předchozího ozbrojeného útoku[142].

Dlouhodobě spornou otázkou je potom institut tzv. anticipatorní sebeobrany, respektive legalita tzv. preemptivních úderů, tedy vojenských akcí, které sice zahájí jeden stát jako první, ovšem ve snaze eliminovat zjevně bezprostředně hrozící útok v okamžiku, kdy je nepochybné, že tento útok nastane každým okamžikem. Ačkoli striktní výklad čl. 51 Charty OSN umožňující sebeobranu pouze proti útoku, který nastal, legalitu tzv. anticipatorní sebeobrany vylučuje, právní nauka i praxe států zůstává v tomto ohledu stále nejednotná, ačkoli samotná legální kritéria užití síly státu v sebeobraně patří díky aféře s lodí Caroline k velmi starým institutům mezinárodního práva a mohou jako interpretační pomůcka sloužit dodnes[143]. V přístupu k tzv. preventivní sebeobraně, tedy ozbrojenému útoku proti útoku sice hrozícímu, avšak nikoli bezprostředně, však pochybnosti nejsou, takové jednání je za nelegální považováno vždy.[144]

Rovněž akce za účelem ochrany vlastních občanů v zahraničí bez souhlasu územního suveréna lze do šedé zóny zařadit. I takové akce budou narušením suverenity jiného státu, byť je otázkou, do jaké míry budou svým rozsahem a závažností zakládat zjevné porušení zákazu užití síly v Chartě OSN[145]. Výjimkou by mohly být maximálně nevojenské evakuační operace v situacích krajní nouze jako okolnosti vylučující protiprávnost[146].

Mezi další užití síly spadající do šedé zóny, které ale nesouvisejí s právem na sebeobranu, lze zařadit podporu národněosvobozeneckých hnutí či případy tzv. humanitárních intervencí, tedy ozbrojených akcí proti suverénním státům či na jejich území majících za cíl zabránit či

---

[142] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s. 471-473.

[143] BÍLKOVÁ, Veronika. Caroline. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr z případů*… s. 258-259.

[144] FAIX, Martin. *Law of armed conlict and use of force. Part one.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2013, s. 63-64.

[145] KRESS, Claus. The State Conduct Element… s.479-488.

[146] SVAČEK, Ondřej. Ochrana vlastních občanů v zahraničí: mezinárodněprávní souvislosti navrhované novelizace Ústavy ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, roč. 27, č.4, s. 489.

ukončit humanitárním katastrofám, které ale nejsou autorizovány Radou bezpečnosti OSN[147].

[147] Tamtéž, s.488-489.

4.Jurisdikce MTS nad zločinem agrese

4.1. Jurisdikce dle Římského statutu

Prvotní verze ŘS obsahovala nyní již vypuštěný čl. 5, odst. 2, kterým se odkládal výkon jurisdikce MTS nad zločinem agrese do doby, než bude v souladu s čl. 121 a 123 ŘS přijato ustanovení definující tento zločin a stanovující podmínky výkonu jurisdikce soudu nad ním. Čl. 123, odst. 1 ŘS ukládal generálnímu tajemníkovi OSN povinnost svolat po sedmi letech revizní konferenci za účelem projednání změn Statutu a výslovně stanovil, že se může mimo jiné týkat výčtu zločinů obsažených v čl.5 ŘS. Odst.3 téhož článku podřídil přijímání změn a vstup těchto změn v platnost režimu čl. 121, odst. 3 až 7 ŘS.

Změny tedy měly být přijímány dvoutřetinovou většinou signatářských států MTS, pro všechny smluvní strany měly vstoupit v platnost jeden rok poté, co sedm osmin z nich uloží u generálního tajemníka OSN ratifikační listiny či listiny o přijetí, to ovšem s výjimkou změn čl. 5-8 ŘS, které měly vstoupit v platnost pouze pro ty smluvní strany, které tuto změnu přijaly (také jeden rok od uložení ratifikačních listin či listin o přijetí)[148]. Státy, které změny čl.5-8 nepřijaly, jimi nemají být vázány a MTS nemá nad zločiny, kterých se změny týkají, vykonávat jurisdikci, pokud je tento zločin spáchán občany či na území státu, který tyto změny nepřijal[149].

Změny netýkající se čl. 5-8 ŘS jsou závazné i pro státy, které tuto změnu nepřijaly, tyto země však mají možnost od ŘS odstoupit s okamžitou platností s výhradou trvání závazků existujících k okamžiku tohoto odstoupení[150].

Dne 11.6. 2010 přijalo Shromáždění smluvních MTS stran konsensem rezoluci RC/Res. 6 (tzv. Kampalské dodatky), která doplnila ŘS o definici zločinu agrese a související ustanovení obsahující specifické odlišnosti tohoto zločinu týkající se aktivačních podmínek a jurisdikce MTS nad ním. Rezoluce v úvodní části deklarovala vůli smluvních stran přijmout změny ŘS, Změny Znaků skutkových podstat zločinů (tzv. Znaky) a Porozumění o změnách ŘS MTS ve vztahu ke zločinu agrese (tzv. Porozumění), která se týkala výkladu výše uvedených změn, přičemž vůlí stran vyjádřenou v této úvodní části bylo, aby změny ŘS vstoupily v platnost v souladu s čl. 121, odst. 5 ŘS.

Samotné změny ŘS spočívaly kromě doplnění definice zločinu agrese do textu dokumentu v čl. 8 bis, zakotvení tzv. vůdcovské klauzule u tohoto zločinu v čl. 25, odst. 3 bis a vztažení

[148] Čl. 121, odst. 3, 4, 5 ŘS.

[149] Čl. 121, odst. 5 ŘS.

[150] Tamtéž.

výkladového pravidla v čl. 9 ŘS i na znaky skutkové podstaty zločinu v čl. 8 bis také v přidání článků 15 bis a 15 ter.

Článek 15 bis upravuje aktivační podmínky výkonu jurisdikce nad zločinem agrese, respektive časovou působnost Kampalských dodatků, v případě zahájení vyšetřování tohoto zločinu na základě oznámení státu či z vlastní iniciativy žalobce, čl. 15 ter pak aktivační podmínky a časovou působnost při oznámení učiněném Radou bezpečnosti OSN.

Oba články v odst. 2 omezují výkon jurisdikce MTS na zločiny agrese spáchané jeden rok po ratifikaci či přijetí změn 30 smluvními státy, v odst. 3 podmiňují výkon jurisdikce rozhodnutím přijatým po prvním lednu roku 2017 stejnou většinou smluvních stran, jaká je nezbytná pro přijetí změn Statutu. Aktivační podmínka v čl. 121, odst. 5 ŘS spočívající v uplynutí jednoho roku od uložení listin u generálního tajemníka OSN byla tedy u zločinu agrese doplněna podmínkou další, kterou je nutný minimální počet ratifikací či přijetí. Procesněprávní účinky pak byly odloženy na období po 1.1. 2017 a podmíněny opětovným hlasováním Shromáždění smluvních stran MTS dle čl. 121, odst. 3 ŘS[151].

Jak však upozorňuje Lipovský, hmotněprávní účinky Kampalských dodatků vymezené ve druhých odstavcích vymezující jednání, která jsou dle ŘS zločinem agrese, a procesněprávní účinky dle odstavců třetích, které určují, od kdy je možné tyto zločiny stíhat, nemusí nastat (a také nenastaly) ve stejný okamžik[152]. Zmíněné dilema pak posiluje ještě skutečnost, že třicátým ratifikujícím státem byl Stát Palestina, jehož status je stále ještě předmětem sporů[153]. Zmíněné pochybnosti o okamžiku nastání účinků Kampalských dodatků však lze překlenout pomocí čl. 1 a 3 Porozumění, které slučují hmotněprávní i procesněprávní účinky k okamžiku určenému dle třetích odstavců, k okamžiku dle odstavců druhých pouze tehdy, nastaly-li by účinky dle těchto odstavců později.

Čl. 15 bis upravuje rovněž tzv. opt-out, možnost i smluvní strany ŘS, která Kampalské dodatky ratifikovala, vyloučit pravomoc MTS nad zločinem agrese prohlášením doručeným tajemníkovi. Tato výjimka však platí pouze pro zločin agrese spáchaný stranou využívající této možnosti a jen tehdy, je-li příslušné prohlášení učiněno do doby zahájení samotného útočného činu. V odstavci pátém pak čl. 15 bis speciálně pro případ zločinu agrese vylučuje jurisdikci soudu nad zločiny agrese spáchanými nesmluvními stranami či na jejich území.

---

[151] LIPOVSKÝ, Milan. Procesní aspekty zločinu agrese. In: ŠTURMA, Pavel (ed.) a kol. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny.* Praha: PF UK, 2014, s. 86-88.

[152] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese…* s. 52-53.

[153] SVAČEK, Ondřej. *Mezinárodní trestní soud (2005-2017).* Praha: C.H. Beck, 2017, s. 44.

Po vyloučení jurisdikce dle čl.121, odst.5 ŘS jde o další výjimku z pravomoci MTS (avšak pouze u vyšetřování zahájeného z podnětu smluvní strany či žalobce).

V čl. 15 bis ŘS je také obsažen speciální procesní postup pro vyšetřování zahájená z podnětu žalobce. Ten musí nejprve zjistit, zda RB OSN označila jednání konkrétního státu za útočný čin, a informovat o posuzování věci soudem generálního tajemníka OSN. Pokud RB OSN určí, že čin spáchaný státem je útočným činem, žalobce může zahájit vyšetřování. Pokud tak neučiní do 6 měsíců od data oznámení, může žalobce zahájit vyšetřování v souladu s čl. 15 ŘS pouze pokud je povolí přípravný úsek MTS. Radě bezpečnosti ale i tak zůstává zachována možnost postupem dle čl. 16 ŘS, tedy rezolucí přijatou dle kapitoly VII. Charty OSN, toto vyšetřování či stíhání zastavit, a to i opakovaně bez omezení[154].

Závěrečná ustanovení pak konstatují, že MTS bude posuzovat spáchání útočného činu nezávisle na posuzování tohoto činu jinými orgány, respektive že rozhodnutí jiných orgánů o tom, zda došlo ke spáchání útočného činu či nikoli, nebudou pro MTS závazná. Nabízí se otázka, jaký je vztah tohoto prohlášení k odst. 7 čl. 15 bis, konkrétně zda prohlášení RB OSN, že útočný čin spáchán nebyl, nelze interpretovat jako neučinění požadovaného určení, které žalobci nebrání pokračovat ve vyšetřování. Byť jazykový výklad by takové vysvětlení možná připouštěl, logický a systematický je odmítá. Nezávaznost rozhodování MTS na rozhodnutí jiných orgánů se týká posuzování skutečnosti, zda byl či nebyl spáchán útočný čin, nikoli toho, zda je možné zahájit vyšetřování či v něm pokračovat. Pokud tedy RB OSN explicitně stanoví, že jednání státu útočným činem není, žalobce vyšetřování zahájit nesmí[155].

Článek 15 ter ŘS se věnuje vyšetřování zločinu agrese z podnětu podaném RB OSN, již z tohoto důvodu se liší od vyšetřování zahájeného z podnětu státu či vlastní iniciativy žalobce. Kromě logické absence jurisdikčních filtrů, které jsou zakotveny v čl. 15 bis, odst. 6-9 a v čl. 16 ŘS, je toto vyšetřování charakteristické nejen neomezením jurisdikčními výlukami v čl. 121, odst. 4-6 a čl. 15 bis, odst. 4 a 5, ale především možností vykonávat jurisdikci i nad zločiny agrese, které spáchali občané nesmluvního státu či byly spáchány na území státu, který není smluvní stranou MTS[156].

V ostatních oblastech se procesní podmínky výkonu jurisdikce nad zločinem agrese řídí obecnými ustanoveními ŘS, zejména čl. 12, 13 a 86.

---

[154] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese*…s. 114.

[155] Tamtéž, s. 115.

[156] Tamtéž, s. 117-118.

4.2. Role Znaků a Porozumění

Kampalské dodatky obsahují rovněž Přílohu II, Změny Znaků skutkových podstat zločinů (tzv. Znaky), a Přílohu III, Porozumění o změnách ŘS MTS ve vztahu ke zločinu agrese (tzv. Porozumění), které sice tvoří nedílnou součást konsensuálně schválené rezoluce, ale jejichž vztah k ŘS a pozice při interpretaci a aplikaci v něm zakotvených norem může být rozdílná.

Zatímco Znaky jsou v ŘS výslovně zmíněnou[157] a pro MTS závaznou interpretační pomůckou[158], u které je dokonce upraven procesní postup při přijímání a schvalování změn, a to dvoutřetinovou většinou hlasů členů Shromáždění smluvních stran MTS, a Rezolucí RC/Res.6 byl mezi jinými články změněn i čl.9, který byl doplněn tak, aby byl jeho výklad rozšířen i na čl. 8 bis, role Porozumění je zcela odlišná, neboť ŘS Porozumění nezmiňuje a Kampalské dodatky jeho roli při výkladu práva blíže nespecifikují.

Jejich výklad je tak díky povaze ŘS, který je mezinárodní smlouvou, ponechán pravidlům mezinárodního smluvního práva. Dle Vídeňské úmluvy o smluvním právu (VÚSP) lze Porozumění chápat jako obecný prostředek výkladu[159] dle čl. 31 VÚSP, doplňkový prostředek výkladu dle čl. 32 VÚSP, dohodu pozměňující mnohostrannou smlouvu pouze mezi některými stranami dle čl. 41 VÚSP, ale také jako změnu celého ŘS.

Za obecný prostředek výkladu dle čl. 31, odst. 3, písm. a) VÚSP by např. dle Hellera[160] bylo možné Porozumění považovat pouze tehdy, schválili-li by toto porozumění všechny smluvní strany MTS[161], nikoli jen ty přítomné na konferenci pořádané po 1.1. 2017. Pokud se tak nestane, zůstává porozumění pouze doplňkovým prostředkem výkladu. Ovšem s ohledem na smysl a účel čl. 32 VÚSP[162], kterým je vysvětlení významových nejasností pomocí mimo jiné přípravných dokumentů či okolností vzniku smlouvy, a povahu

---

[157] Čl. 9 ŘS.

[158] Čl. 21, odst. 1, písm. a) ŘS.

[159] VILLACIS, Eva. Kampalské dodatky Římského štatútu Medzinárodného trestného súdu. In: ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (eds.). *Výklad a aplikace mezinárodních smluv v průběhu času*. Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2014, s. 126.

[160] HELLER, Kevin John. The uncertain legal status of the aggression understandings. *Journal of International Criminal Justice*, 2012, roč. 10, č. 1, s. 234-242.

[161] ZIMMERMANN, Andreas. Amending the amendment provisions of the rome statute: The kampala compromise on the crime of aggression and the law of treaties. *Journal of International Criminal Justice*, 2012, roč. 10, č. 1, s. 210-211.

[162] ŠTURMA, Pavel, ČEPELKA, Čestmír, BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 117-120.

Porozumění, které jsou konsensuálně schváleným dokumentem, který rozhodně nemá povahu přípravného materiálu a který především nemůže sloužit k vysvětlení významových nejasností, když text Porozumění nejen že neobsahuje doplňující výklad k ŘS, ale je se zněním tohoto dokumentu mnohdy v rozporu, nelze Porozumění zařadit ani do režimu čl. 32 VÚSP. Porozumění tak mohou být považována maximálně dohodu pozměňující mnohostrannou smlouvu mezi některými stranami dle čl. 41 VÚSP.

Nelze však rovněž opominout skutečnost, že v úvodní části Rezoluce RC/Res. 6 smluvní strany vyjádřily jednoznačnou vůli přiznat Porozumění právní závaznost a že tato vůle přijmout Porozumění byla vyjádřena stejným způsobem jako vůle přijmout i samotné změny článků ŘS, bylo by tedy v rozporu se smyslem samotného ŘS jako smluvního dokumentu, pokud by MTS tuto vůli při interpretaci ustanovení ŘS nerespektoval.

5. Hraniční případy

Tato kapitola je věnována dvěma případům, které z pohledu mezinárodního práva trestního stojí tradičně na hranici mezi legalitou a nelegalitou a na které by mohla mít kodifikace zločinu agrese dopad.

Prvním je humanitární intervence, tedy vojenský zásah na území jiného státu vedoucí k zastavení porušování lidských práv, které dosahuje úrovně humanitární katastrofy a které splňuje materiální podmínky pro intervenci zakotvené v Chartě OSN, avšak tomuto vojenskému zásahu chybí předchozí schválení Radou bezpečnosti OSN, tedy formální požadavek pro legální uplatnění ozbrojené síly. Druhým je pak nepřímá agrese spočívající ve vyzbrojování ozbrojených band či polovojenských skupin vedoucích na území cizího suverénního státu ozbrojený konflikt s bezpečnostními a vojenskými složkami tohoto státu bez toho, aby byl podporující stát sám ve válečném stavu či ozbrojeném střetu s dotyčnou zemí.

5.1. Humanitární intervence

Humanitární intervence bývá v souvislosti se zahrnutím definice zločinu agrese do ŘS tradičně řazena do tzv. šedé zóny, tedy do kategorie jednání, které sice znaky agrese naplňují, nedosahují však hranice závažnosti, která je stanovena pro založení trestní odpovědnosti. Objevují se však i názory, dle kterých o zločin vůbec nejde a dle kterých jde o jednání legální[163].

První názorový proud zakládá své tvrzení na vzniku nové výjimky ze zákazu užití síly na základě reinterpretace čl. 2, odst. 4 Charty OSN. Jelikož je Charta OSN mezinárodní smlouvou, lze na ni aplikovat čl. 31, odst. 3, písm. b), dle kterého je nutné brát zřetel na *jakoukoli pozdější praxi, která založila dohodu stran, týkající se jejího výkladu*. Ačkoli v minulých desetiletích bezpochyby došlo k posunu ve vnímání humanitárních krizí a problematiky práv na globální úrovni, dle Faixe[164] jej však v žádném případě nelze vykládat jako praxi, která by založila dohodu stran týkající se jejího výkladu.

Druhý názorový proud se opírá o obdobný argument, když tvrdí, že výjimka ze zákazu použití síly vznikla v obyčejovém mezinárodním právu, neboť existuje *opinio iuris* (obecné přesvědčení o právní závaznosti) i *usus longaevus* (ustálená praxe dlouhodobého, ustáleného

[163] CREEGAN, Erin. Justified uses of force and the crime of aggression. *Journal of International Criminal Justice*, 2012, roč. 10, č. 1, s. 69.

[164] FAIX, Martin. *Law of armed conflict and use of force.* Olomouc: UP, 2013, s. 90.

a nepřetržitého užívání) týkající v oblasti humanitárních intervencí, což má dokládat množství ozbrojených intervencí v minulosti, které byly vedeny za účelem ochrany civilistů a které nebyly mezinárodním společenstvím odmítnuty. I zde však tato tvrzení narážejí v první řadě na absenci všeobecného přesvědčení o závaznosti tohoto obyčeje, když humanitární intervence obhajuje a realizuje menšina států a většina je naopak odmítá, a i pokud by tomu tak nebylo, s ohledem na fakt, že zákaz užití síly je kogentní normou mezinárodního práva[165] a lze ji měnit pouze jinou normou kogentní povahy, ani takto vniklá norma obyčejového práva by výjimku z *ius cogens* mezinárodního práva založit nemohla[166].

Jiné přístupy usilují o exkulpaci humanitárních intervencí na základě nenaplnění subjektivní[167] či objektivní[168] stránky zločinu agrese dle mezinárodního práva, když pachatel může být subjektivně přesvědčen, že ochranou civilistů jedná legálně, a tudíž faktické okolnosti zakládající neslučitelnost užití síly s Chartou OSN nemohou být splněny, nebo že humanitární intervence minimálně svou povahou zjevným porušením Charty není. Zde však nelze než zopakovat již citovanou nepřípustnost ohledu na dobrý úmysl a také body 4, 5 a 6 Znaků.

Bod 4 požaduje vědomí pachatele o faktických okolnostech zakládajících neslučitelnost užití síly s Chartou OSN, tedy pokud užití ozbrojené síly nebylo vedeno v sebeobraně dle čl. 51 Charty OSN nebo s předchozím souhlasem RB OSN, faktické okolnosti zakládající neslučitelnost užití síly s Chartou OSN nastanou vždy. Bod 5 Znaků vyžaduje, aby ono užití síly svou povahou, rozsahem a závažností bylo zjevným porušením Charty OSN a bod 6 vyžaduje vědomí pachatele o faktických okolnostech zakládajících toto zjevné porušení Charty OSN, kdy je však ona zjevnost v předchozím čl. charakterizována třemi prvky, kromě povahy i rozsahem a závažností. Tedy i pokud by humanitární intervence nezakládala zjevné porušení Charty OSN svou povahou, bude zde ještě kvantitativní prvek, který tuto zjevnost zakládat může.

A s ohledem na historickou zkušenost, kdy humanitární intervenci prováděly státy disponujícími nejsilnějšími a nejmodernějšími vojenskými kapacitami současnosti proti státům nepoměrně vojensky slabším a kdy i překročení mandátu OSN při rozšíření útoků

---

[165] SVAČEK, Ondřej. Humanitarian Intervention: Fairy Tale about One Swallow which Made Summer?. *International and Comparative Law Review*, 2019, roč. 19, č.2, s. 144-145.

[166] FAIX, Martin. *Law of armed conflict and use of force.* Olomouc: UP, 2013, s. 90.

[167] LIPOVSKÝ, Martin. *Zločin agrese…* s. 85-86.

[168] Tamtéž, s. 96-100.

proti hnutí Taliban v Afghánistánu v roce 2001 nebo při intervenci v Libyi v roce 2011[169] vedlo v prvním případě ke zhroucení vnitřní struktury státu, kterou se nepodařilo obnovit ani pomocí dvacet let trvající vojenské přítomnosti mezinárodních sil, ve druhém k faktickému zániku státnosti tohoto politického celku, lze se domnívat, že naplnění kvantitativního prvku zjevného porušení Charty OSN je v případě humanitárních intervencí vysoce pravděpodobné.

Faktem sice je, že Porozumění v bodu 6 uvádí, že je *„nutno vzít v úvahu všechny okolnosti každého případu jednotlivě v souladu s Chartou OSN, včetně závažnosti jednání a jeho důsledků“*, v bodě 7, že *„při posouzení, že zda útočný čin představuje zjevné porušení Charty OSN, musí všechny tři prvky, tj. charakter* (či povaha) *závažnost a rozsah, být natolik dostatečné, aby odůvodnily určení tohoto porušení za zjevné“* a dále že *„existence jednoho prvku nemůže být bez dalšího prokázáním splnění dvou prvků zbývajících“*.

Ovšem jak už bylo zmíněno, povaha Porozumění vyvolává spory, neboť zatímco Znaky jsou dle čl. 21, odst. 1, písm. a) pro MTS závazné, Porozumění může být považováno za dokument zařaditelný do režimu čl. 21, odst. 1, písm. b), který musí MTS aplikovat ve vhodných případech. Z úvodní části Kampalských dodatků je sice zřejmá vůle stran přikládat Porozumění váhu plnohodnotného a závazného interpretačního nástroje, podle čl. 31, odst.1 a odst. 2, písm. b) VÚSP je nutné tuto rezoluci vykládat v celkové souvislosti i se zahrnutím Porozumění, tak však lze dle čl. 32 téhož dokumentu vykládat i přípravné materiály k rezoluci RC/Res. 6 a okolnosti, za nichž byla vytvořena.

V této souvislosti nelze pominout, že body 6 a 7 Porozumění vznikly jako důsledek aktivity Spojených států amerických, které původně zamýšlely přímo v rezoluci humanitární intervenci ze definice zločinu agrese výslovně vyloučit, zmíněné body Porozumění jsou jakýmsi kompromisním návrhem a výsledkem neúspěchu tohoto vyloučení[170], tedy důkazem, že vůlí stran rozhodně nebylo humanitární intervenci jakkoli legalizovat.

V neposlední řadě nelze opomíjet ani současný vývoj tohoto konceptu na globální úrovni. Humanitární intervence se stala součástí institutu (či jím byla nahrazena) odpovědnosti za ochranu, který byl v roce 2005 přednesen na půdě VS OSN a stal se základem rezoluce, která deklarovala nepřípustnost humanitární intervence bez předchozího souhlasu RB OSN[171].

---

[169] KŘÍŽ, Zdeněk. *Severoatlantická aliance a řešení ozbrojených konfliktů.* Brno: MU, 2012, s. 62-65.

[170] LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese…* s. 97.

[171] FAIX, Martin. *The Law of armed conlict…* s. 91.

5.2. Nepřímá agrese

Princip státní suverenity a s ním související zákaz vměšování se do vnitřních záležitostí státu je spolu s principem svrchované rovnosti základním principem mezinárodního práva, suverenita státu je jedním z definičních znaků státnosti. Po třicetileté válce se stal jedním z pilířů mezinárodního uspořádání, po druhé světové válce byl zakotven do čl. 2, odst. 7 Charty OSN, ve kterém byla také uvedena donucovací opatření dle kapitoly VII. Charty OSN jako jediný důvod k prolomení tohoto principu.

Svou vůli nevměšovat se do vnitřních záležitostí cizího státu vyjádřily členské státy OSN rovněž v čl. 3 Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy z roku 1970, ve kterém se zavázaly nezasahovat přímo či nepřímo do vnitřních či vnějších záležitostí jiného státu. Ozbrojená intervence byla prohlášena za porušení mezinárodního práva, donucování pomocí hospodářských či politických prostředků stejně jako organizace, podněcování, financování, vyvolávání, trpění či napomáhání teroristické, podvratné či jiné ozbrojené činnosti namířené k násilnému svržení vlády jiného státu nebo vměšování se do občanské války bylo zakázané. Podobně zakazovala vysílání ozbrojených band, polovojenských skupin či žoldnéřů i rezoluce VS OSN 3314 z roku 1974 v čl. 3, písm. g).

Přesto byla podpora gerilových seskupení na území nepřátelského státu běžnou formou nepřímé agrese a standardní způsob vedení ozbrojeného konfliktu, který se dostal až před soudce mezinárodních soudních tribunálů, právní praxe tak mohla stanovit legální hranice takového počínání odvíjející se především od míry zapojení příslušného státu do konfliktu.

MSD v kauze *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní* v roce 1986 a ICTY v průběhu devadesátých let například v kauzách *Tadič* či *Genocida* vytvořily ve své justiční praxi dva standardy přičitatelnosti jednání soukromých osob státu, test efektivní kontroly a test celkové kontroly. Test efektivní kontroly vyžaduje, aby jedinec či skupina jednali ve skutečnosti podle pokynů státu nebo aby jejich chování bylo státem řízeno či kontrolováno, což musí být prokázáno u každého jednotlivého porušení práva. Test celkové kontroly je potom založen na vztahu, který jde nad rámec financování a vyzbrojování a zahrnuje také plánování a dohled nad vojenskými operacemi, nespočívá však v přímém řízení všech aktivit, při kterých dojde k porušení práva. Přesto za takové jednání nese stát odpovědnost, pokud má na nestátního aktéra takový vliv, že jej může využít k zabránění protiprávnímu jednání[172].

[172] ŠTURMA, Pavel. Genocida. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr z případů*… s. 150-151.

Čl. 8 bis, odst. 2, písm. g) ŘS postihuje jednání spočívající ve *„vyslání státem nebo jeho jménem ozbrojených band…, které používají ozbrojenou sílu proti jinému státu v takové míře, že se to rovná činům uvedeným výše nebo podstatné účasti státu na nich“*. Vyslání státem nebo jeho jménem implikuje použití testu efektivní kontroly, když požadavek přímého zapojení státu je v textu výslovně vyjádřen. Ovšem sousloví podstatná účast státu na vyslání spolu s faktem, že vysílanými skupinami jsou skupiny nespadající do režimu čl. 4-6 a 8 Návrhu článků, a skutečností, že od vytvoření definice agrese v 70. letech 20. století došlo v justiční praxi mezinárodních tribunálů k posunu, by mohly vést k aplikaci testu celkové kontroly v oblasti přičitatelnosti jednání nestátních aktérů státu.

Rovněž odkaz na *„činy uvedené výše“* pro kvantifikaci užité ozbrojené síly, kdy tyto činy jsou specifické právě menší závažností jednání, která je potřebná k určení, že došlo k útočnému činu, představuje další faktor, který zvyšuje práh odpovědnosti státu za chování nestátního aktéra. Například ve spojitosti s písm. f) by tak bylo možné činit stát odpovědný za útoky vedené nestátním aktérem z území tohoto státu bez požadavku na prokázání jeho aktivního zapojení.

Kress sice připouští, že odmítnutí dvojího testu při posuzování jednání v písm. g) učinilo poslední větu ustanovení nadbytečnou, každopádně s ohledem na úmysl tvůrců rezoluce VS OSN 3314 a odmítavého postoje odborné veřejnosti ke snahám USA o prosazení nové doktríny přičitatelnosti volající po odpovědnosti územních suverénů za aktivity teroristických organizací na jejich území, dodává, že test celkové kontroly je krajní mezí přičitatelnosti jednání nestátního aktéra státu[173].

S ohledem na fakt, že pojem ozbrojené síly v čl. 8 bis, odst. 2 ŘS zahrnuje všechny osoby uvedené v čl. 4-6 a 8 Návrhu článků, lze nepřímou agresi postihnout i podle písm. a) až d) tohoto ustanovení a jak dodává Braum, budou-li splněny podmínky v čl. 8 bis, odst. 1 a v bodech 1-6 Znaků, bude možné na základě čl. 8 bis, odst. 2, písm. b) a d) ŘS vyvodit odpovědnost za zločin agrese i za pouhé vyzbrojování nestátního aktéra, bude-li mít vyzbrojování povahu alespoň podstatného zapojení se do jednání nestátního aktéra a v důsledku užití těchto zbraní proti jinému státu dosáhne útočný čin požadované hranice závažnosti[174].

[173] KRESS, Claus. The State Conduct Element…s. 449-450

[174] BRAUM, Carollann. Analysis of the provision of weapons…s. 101-107.

6. Recepce zločinu agrese do českého vnitrostátního práva

S ohledem na skutečnost, že Rezoluce o definici agrese byla změnou Římského statutu, na jehož základě se některé pravomoci orgánů ČR přenášely na mezinárodní instituci, byly Kampalské dodatky ratifikovány postupem dle čl. 10a Ústavy ČR.

Do českého vnitrostátního práva byl zločin agrese recipován vytvořením nového paragrafu 405a trestního zákoníku[175] (TZ), jehož text vymezuje pouze jednání uvedené v čl. 8 bis, odst. 1 ŘS, ve zbytku jde o blanketní ustanovení, které odkazuje na příslušnou mezinárodní normu. Oproti příbuzným trestným činům upravených v paragrafech 406, 407 a 409 TZ je vymezení trestného činu agrese širší, neboť jeho podmínkou není účast či riziko účasti ČR v útočné válce.

Naopak na rozdíl od zmíněných trestných činů, které jsou na základě principu ochrany trestné i tehdy, spáchá-li je cizí státní příslušník mimo územní jurisdikci ČR, není trestný čin agrese v par. 7 TZ zahrnut, navzdory předchozím úvahám o vhodnosti a možnosti stíhat zločin agrese na základě univerzality[176] je stíhání cizích státních příslušníků či osob bez státní příslušnosti, která nemá na území ČR povolen trvalý pobyt za zločin agrese spáchaný v cizině ponecháno režimu par. 8 TZ upravujícímu princip subsidiární univerzality[177]. V souvislosti s povahou zločinu agrese jako zločinu dle mezinárodního práva, u kterých je individuální trestní odpovědnost jednotlivce založena přímo mezinárodním právem a jejichž trestní stíhání nevyžaduje implementaci příslušných mezinárodních norem do vnitrostátních řádů, nelze neuvést skutečnost, že pojem zločin podle mezinárodního práva je hmotněprávní termín umožňující stíhání pachatelů na mezinárodní úrovni, zatímco princip univerzality je procesní podmínkou stíhání těchto zločinů na úrovni vnitrostátní, samotná závažnost těchto činů ještě jurisdikci vnitrostátních soudů nezakládá[178].

Trestný čin agrese v českém TZ je ve srovnání se svou předlohou v čl. 8 bis v několika ohledech přísnější. Jednak postihuje osoby mající kontrolu nad státem, nikoli pouze nad jeho vojenskými či politickými aktivitami, což však není podstatné, neboť kontrola nad státem v sobě zahrnuje i kontrolu jeho vojenských a politických aktivit (a jiné aktivity nejsou právně

---

[175] Zákon č. 140/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

[176] ŠÁMAL, Pavel. Několik poznámek k implementaci Statutu Mezinárodního trestního soudu do vládního návrhu trestního zákoníku. In: *Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu.* Praha: C.H. Beck, 2004,s. 91

[177] Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb., zvláštní část, str. 25.

[178] ŠMIGOVÁ, Katarína. *Princip komplementarity v medzinárodnom trestnom práve.* Prague; Passau;, Berlin: rw and w and New Media, 2019, s. 20.

relevantní). A také jako dokonaný trestný čin postihuje i jednání mající povahu přípravy či pokusu, ovšem v rámci přípustného rozšíření vnitrostátní trestní odpovědnosti za spáchání tohoto zločinu.

Závěr

Práce na téma Zločin agrese v mezinárodním a českém právu nejprve popsala vznik tohoto institutu jako zločinu proti míru, jeho následnou kodifikaci v několika mezinárodněprávních normách a výsledné přetavení do podoby čl. 8 bis Statutu Mezinárodního trestního soudu. Podrobněji se věnovala tomuto článku v jeho hmotněprávních i procesněprávních souvislostech, možnému dopadu na dva případy užití síly, které stály na samé hranici zákonnosti, byť každý z její opačné strany, a konečné recepci zločinu agrese do českého vnitrostátního právního řádu.

Odpověď na první výzkumnou otázku znějící *Jaké jsou hranice mezinárodní odpovědnosti v oblasti legality užití síly po vstupu čl. 8 bis Statutu MTS v platnost?* je následující.

Na nejnižší hranici závažnosti je jednání, které je sice užitím síly, avšak ještě není porušením zákazu užití síly zakotveného v čl. 2, odst. 4 Charty OSN, kdy hranice jednání ještě zákaz neporušující a již porušující je vymezena v rozsudku MSD ve věci *Korfský průliv*.

Následuje jednání nazývané jako akt agrese či útočný čin spadající do režimu čl. 39, respektive 51 Charty OSN, a popisující jednání označované jako agrese v rezoluci VS OSN 3314 nebo útočný čin v čl. 8 bis, odst. 2 ŘS. Toto jednání může ve své závažnější podobě již zakládat právo napadeného státu na výkon sebeobrany, ale může zahrnovat i útočné činy menší intenzity. Popis takových skutků učinil a hranici intenzity útočného činu, od které vzniká právo na výkon sebeobrany stanovil MSD v rozhodnutí ve věci *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní.*

Nejvyšším stupněm porušení zákazu užití síly je jednání označované v rezoluci VS OSN 3314 a v rozsudcích mezinárodních vojenských tribunálů zřízených po druhé světové válce jako útočná válka, v čl. 40 Návrhu článků o odpovědnosti za mezinárodně protiprávní chování jako závažné porušení závazku státu vyplývajícího z kogentní normy obecného mezinárodního práva, v čl. 8 bis, odst. 1 ŘS a v rozsudku MSD ve věci *Ozbrojené aktivity na území Konga* jako užití ozbrojené síly proti svrchovanosti, územní celistvosti a politické nezávislosti svou povahou, rozsahem a závažností zjevně porušující Chartu OSN, respektive jako užití ozbrojené síly proti suverenitě cizího státu zjevně porušující zákaz užití síly v Chartě OSN. Zatímco nižší formy porušení zákazu užití síly vyvolávají odpovědnost státu a mají spíše reparační charakter, porušení zákazu v poslední kategorii jednání vyvolává zpřísněnou odpovědnost státu za mezinárodně protiprávní jednání dříve označované jako mezinárodní zločin, které zároveň zakládá individuální trestní odpovědnost jednotlivce za zločin agrese dle mezinárodního práva.

Odpověď na druhou výzkumnou otázku, jejíž znění je *Znamená stanovení prahu závažnosti jednání pro založení trestní odpovědnosti, tedy vytvoření tzv. šedé zóny obsahující jednání, která jsou sice nelegální, ovšem ještě nezakládají trestní odpovědnost, posun k legalizaci humanitárních intervencí?* lze odpovědět, že nikoli. Zákaz užití síly představuje kogentní normu mezinárodního obyčejového práva a humanitární intervence nejsou novou výjimkou ze zákazu užití síly, tedy útok na cizí státní území nespadající do již existujících výjimek bude nelegální vždy. Byť nemusí dosahovat hranice závažnosti, která znamená zjevné porušení Charty OSN, nelze to říct s jistotou, neboť soudobá praxe svědčí o tom, že rozsah a závažnost podobných akcí bývá zpravidla fatální, a požadavek na dosažení hranice závažnosti u všech tří podmínek je výslovně zakotven v procesně sporných Porozuměních.

Na třetí výzkumnou otázku, tedy zda *Je uzákonění zločinu agrese posunem k větší kriminalizaci některých forem nepřímé agrese, konkrétně podpory ozbrojených skupin na cizím území?* lze odpovědět, že tomu tak být může, neboť nelze přehlédnout několik faktorů, které větší kriminalizaci podobného jednání umožňují.

Konkrétně jsou jimi vývoj v judikatuře mezinárodních trestních tribunálů v oblasti stanovení požadavků na přičitatelnost jednání ozbrojených skupin podporujícímu státu v podobě nahrazení testu efektivní kontroly testem celkové kontroly a odkaz v čl. 8 bis, odst. 2, písm. g) na ostatní jednání téhož odstavce, která se vyznačují velmi nízkým prahem pro založení odpovědnosti za spáchaný útočný čin.

V neposlední řadě pak také samotným výčtem inkriminovaných jednání v tomto odstavci spolu s jejich širokým výkladem, která-budou-li splněny všechny znaky zločinu agrese i podmínky přičitatelnosti jednání státu-mohou zakládat odpovědnost státu v případě vyzbrojování těchto skupin i za použití zbraní dotyčným nestátním aktérem proti jinému státu.

Samotná definice zločinu agrese ve Statutu MTS vyvolává řadu polemik. Kromě sporů o tom, do jaké míry kopíruje definice zločinu agrese předobraz tohoto zločinu v mezinárodním obyčejovém právu jsou to především otázky, do jaké míry je takový zločin díky systému ratifikačních výjimek, opt-outu a jurisdikčnímu filtru vůbec možné soudit. Odpovědí však může být, že v systému mezinárodního práva, ve kterém vymahatelnost práva závisí více na vůli států normy dodržovat než na perfekci příslušných norem, je samotný historický konsensus mnoha států, že určité jednání je nejen nepřípustné, ale i žádoucí postihovat v individuální rovině, větším pokrokem než právní dokonalost konkrétní definice.

Seznam literatury a zdrojů

Primární zdroje

Mezinárodní smlouvy

1. Charta Organizace Spojených národů, 892 UNTS 119, sjednána dne 26 6. 1945, v platnosti od 24. 10. 1945, vyhlášena pod č. 30/1947 Sb.
3. Mírová smlouva mezi mocnostmi spojenými i sdruženými a Německem a Protokol (Versailleská mírová smlouva), podepsána dne 28. 6. 1919, vyhlášená pod č. 217/1921 Sb.
4. Pakt o společnosti národů, 225 Parry 195, sjednána dne 25.6.1919, v platnosti ode dne 10.1. 1920, vyhlášená pod č. 507/1921 Sb.
5. Statut Mezinárodního trestního soudu, 2187 UNTS, sjednán dne 17. července 1998, v platnosti od 1.7. 2002, vyhlášen pod č. 84/2009 Sb. m. s.
6. Úmluva o právech a povinnostech států (Montevidejská úmluva), 165 LNTS 19, sjednána dne 26.12. 1933, v platnosti od 26.12.1936.
7. Vídeňská úmluva o smluvním právu, 1155 UNTS 331, sjednána dne 22.5. 1969, v platnosti ode dne 27.1. 1980, vyhlášena pod č. 15/1988 Sb.

Rezoluce

8. Rezoluce Shromáždění smluvních stran MTS RC/Res. 6 ze dne 11.6. 2010 týkající se zločinu agrese.
9. Rezoluce VS OSN č. 2660/1970, ze dne 24.10. 1970, Deklarace zásad mezinárodního práva týkajících se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, A/RES/2660 (XXV).
10. Rezoluce VS OSN č. 3314/1974, ze dne 14.12. 1974, o definici agrese, A/RES/3314 (XXIX).

Dokumenty Komise pro mezinárodní právo

11. Návrh článků o odpovědnosti státu za mezinárodně protiprávní chování (2001), ILC. In: FAIX, Martin, BUREŠ, Pavel, SVAČEK, Ondřej. *Rukověť ke studiu mezinárodního práva 1: Dokumenty.* Praha: Leges,2015, s. 298-305.
12. Návrh kodexu zločinů proti míru a bezpečnosti lidstva (1954), ILC, Yearbook of the ILC, 1954,vol. II, s. 112-123.

Sekundární zdroje

Monografie

13. BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SVAČEK, Ondřej. *Vznik a uznání státu-Aktuální pohled mezinárodního práva.* Praha: Leges, 2013, 144 s.
14. CASSESE, Antonio. *International Criminal Law.* Oxford: Oxford University Press, 2003, 472 s.
15. CLAUSEWITZ, Carl von. *O válce.* Voznice: Leda, 2020, 978 s.
16. ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní právo veřejné.* Praha: C.H. Beck, 2008, 840 s.
17. DUDÁŠ, Marek. *Bohuslav Ečer. Český lovec nacistů.* Praha: Academia, 2019, 233 s.
18. EČER, Bohuslav. *Norimberský soud.* Praha: Orbis, 1946, 380 s.
19. FAIX, Martin. *Law of armed conlict and use of force. Part one.* Olomouc: Univerzita Palackého, 2013, 115 s.
20. HENDERSON, Christian. *The Use of Force and International Law.* Cambridge: Cambridge University Press, 2018, 428 s.
21. JANKUV, Juraj, LANTAJOVÁ, Dagmar, ŠMÍD, Marek a kol. *(Ne)uznanie štátov v medzinárodnom práve a jeho dopad na vnutroštátne právo.* Kraków: Spolok Slovákov v Poľsku, 2014, 392 s.
22. KISSINGER, Henry. *Umění diplomacie.* 3. vydání. Praha: Prostor, 1999, 946 s.
23. KŘÍŽ, Zdeněk. *Severoatlantická aliance a řešení ozbrojených konfliktů.* Brno: MU, 2012, 134 s.
24. LIPOVSKÝ, Milan. *Zločin agrese v Římském statutu Mezinárodního trestního soudu po revizní konferenci v Kampale.* Praha: PF UK, 2017, 148 s.
25. MALENOVSKÝ, Jiří. *Mezinárodní právo veřejné. Obecná část a poměr k jiným právním systémům.* 6. upravené a doplněné vydání. Brno-Plzeň: Doplněk a Aleš Čeněk, 2014, 500 s.
26. SVAČEK, Ondřej. *International Criminal Law.* Olomouc: UP, 2012, 148 s.
27. SVAČEK, Ondřej. *Mezinárodní trestní soud (2005-2017).* Praha: C.H. Beck, 2017, 277 s.
28. ŠMIGOVÁ, Katarína. *Princip komplementarity v medzinárodnom trestnom práve.* Prague; Passau; Berlin: rw and w and New Media, 2019, 131 s.
29. ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní trestní soud a stíhání zločinů podle mezinárodního práva.* Praha: UK, 2002, 311 s.

30. ŠTURMA, Pavel, ČEPELKA, Čestmír, BALAŠ, Vladimír. *Právo mezinárodních smluv.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, 404 s.

Komentáře

31. ŠČERBA, Filip a kol. *Trestní zákoník. Komentář.*Praha: C. H. Beck, 2020, 3331 s.

Články v odborných publikacích

32. ALAMUDDIN, Alan, WEBB, Philippa. Expanding Jurisdiction over War Crimes under Article 8 of the ICC Statute. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2010, roč. 8, č. 5, s. 1219-1244 [cit. 16.11. 2021]. Dostupné z: Law Journal Library -HeinOnline.org

33. CREEGAN, Erin. Justified uses of force and the crime of aggression. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2012, roč. 10, č. 1, s. 59-82 [cit. 14.11. 2021]. Dostupné z: Law Journal Library - HeinOnline.org.

34. HELLER, Kevin John. The uncertain legal status of the aggression understandings. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2012, roč. 10, č. 1, s. 229-248 [cit. 14.11. 2021]. Dostupné z: Law Journal Library - HeinOnline.org

35. KRESS, Claus. On the Activation of ICC Jurisdiction over the Crime of Aggression. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2018, roč. 16, č. 1, s. 1-17 [cit. 16.11.2021]. Dostupné z: https://doi.org/10.1093/jicj/mqy007

36. KRESS, Claus, von HOLTZENDORFF, Leonie. The Kampala Compromise on the Crime of Aggression. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2010, roč. 8, č. 5, s. 1179-1218 [cit. 16.11.2021]. Dostupné z: Law Journal Library - HeinOnline.org

37. MILANOVIC, Marko. Aggression and legality: Custom in kampala. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2012, roč. 10, č. 1, s. 165-188 [cit. 14.11.2021]. Dostupné z: Law Journal Library - HeinOnline.org

38. SELLARS, Kirsten. Delegitimizing Aggression First Steps and False States after the First World War. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2012, roč. 10, č. 1, s. 7-40 [cit. 14. 11. 2021]. Dostupné z: Law Journal - HeinOnline.org

39. SVAČEK, Ondřej. Humanitarian Intervention: Fairy Tale about One Swallow which Made Summer?. *International and Comparative Law Review*[online], 2019, roč. 19, č.2, s. 131-154 [cit. 18.11.2021]. Dostupné z: https://www.sciendo.com/article/10.2478/iclr2019-0018

40. SVAČEK, Ondřej. Ochrana vlastních občanů v zahraničí: mezinárodněprávní souvislosti navrhované novelizace Ústavy ČR. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2019, roč. 27, č.4,

s. 475-490.

41. WEIGEND, Thomas. In General a Principle of Justice: The Debate on the Crime against Peace in the Wake of the Nuremberg Judgment. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2012, roč. 10, č. 1, s. 41-58 [cit. 14.11. 2021]. Dostupné z: Law Journal Library - HeinOnline.org
42. WILLS, Alexander, G. The Crime of Aggression and the Resort to Force against Entities in Statu Nascendi. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2012, roč. 10, č.1, s. 83-110 [cit. 14.11.2021]. Dostupné z: Law Journal Library - HeinOnline.org
43. ZIMMERMANN, Andreas. Amending the amendment provisions of the rome statute: The kampala compromise on the crime of aggression and the law of treaties. *Journal of International Criminal Justice* [online], 2012, roč. 10, č. 1, s. 209-228 [cit. 14.11.2021]. Dostupné z Law Journal Library - HeinOnline.org

Příspěvky ve sbornících

44. AKANDO, Dape, TZANAKOPOULOS, Antonio. The International Court of Justice and the Concept of Aggression. In: KRESS, Claus, BARRIGA, Stefan (eds.). *Crime of Agression: A Commentary. Volume 1.*Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 214-232.
45. BÍLKOVÁ, Veronika. Caroline. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr z případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 258-259.
46. BÍLKOVÁ, Veronika. Co je mezinárodní zločin? In.: Šturma, Pavel (ed.) a kol. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny.* Praha: PF UK, 2014, s. 27-42.
47. BÍLKOVÁ, Veronika. Korfský průliv. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 28-31.
48. BRAUM, Carollann. Analysis of the provision of weapons under the Kampala Amendment to the Rome Statute of the ICC. In: ŠTURMA, Pavel (ed.) a kol. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny.* Praha: PF UK, 2014, s. 94-109.
49. BRUHA, Tomas. The Generals Assembly´s Definition of The Act of Aggression. In: KRESS, Claus, BARRIGA, Stefan (eds.). *Crime of Agression: A Commentary. Volume 1.*Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 142-177.
50. CRAWFORD, James. The International Law Comission´s Work on Agrgession. In: KRESS, Claus, BARRIGA, Stefan (eds.). *Crime of Agression: A Commentary. Volume 1.*Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 233-243.

51. FAIX, Martin. Některé vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr z případů mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 88-97.
52. FLÍDROVÁ, Eliška. Íránské ropné plošiny. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 162-165.
53. KRESS, Claus. The State Conduct Element. In: KRESS, Claus, BARRIGA, Stefan (eds.). *Crime of Agression: A Commentary. Volume 1.*Cambridge: Cambridge University Press, 2017, s. 412-563.
54. LIPOVSKÝ, Milan. Procesní aspekty zločinu agrese. In: ŠTURMA, Pavel (ed.) a kol. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny.* Praha: PF UK, 2014, s. 82-93.
55. ONDŘEJ, Jan. Lotus. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případ z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 12-14.
56. ONDŘEJ, Jan. Vznik nových států a tzv. de facto režimy. In: BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SVAČEK, Ondřej a kol. (eds.). *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu.* Olomouc: PF UP, 2013, s. 27-41.
57. RIŠOVÁ, Michaela. Legalita státnosti a *ius cogens.* In: BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SVAČEK, Ondřej a kol. (eds.). *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu.* Olomouc: PF UP, 2013, s. 153-175.
58. SCHEU, Harald Christian. Diplomatický a konzulární personál USA v Teheránu. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 83-88.
59. ŠÁMAL, Pavel. Několik poznámek k implementaci Statutu Mezinárodního trestního soudu do vládního návrhu trestního zákoníku. In: *Problémy implementace Statutu Mezinárodního trestního soudu do právního řádu.* Praha: C.H. Beck, 2004, s. 81-97.
60. ŠTURMA, Pavel. Genocida. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 143-151.
61. ŠTURMA, Pavel. Kosovo. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4. doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 152-157.
62. ŠTURMA, Pavel. Metamorfózy mezinárodních zločinů: příběh s otevřeným koncem. In: Šturma, Pavel (ed.) a kol. *Odpověď mezinárodního práva na mezinárodní zločiny.* Praha: PF UK, 2014, s. 9-26.
63. URBANOVÁ, Kristýna. Případ týkající se ozbrojených aktivit na území Konga. In: ŠTURMA, Pavel a kol. *Casebook. Výběr případů z mezinárodního práva veřejného.* 4.

doplněné vydání. Praha: PF UK, 2019, s. 166-168.
64. VALUCH, Josef. Vybrané aspekty vzniku a zániku štátu v kontexte medzinárodného práva. In: BUREŠ, Pavel, FAIX, Martni, SVAČEK, Ondřej a kol. (eds.). *Mezinárodněprávní aspekty vzniku a zániku státu.* Olomouc: PF UP, 2013, s. 9-26.
65. VILLACIS, Eva. Kampalské dodatky Rímského štatútu Medzinárodného trestného súdu. In: ŠTURMA, Pavel, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana (eds.). *Výklad a aplikace mezinárodních smluv v průběhu času.* Praha: Česká společnost pro mezinárodní právo, 2014, s. 118-128.

Právní předpisy

66. Zákon č. 140/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

Judikatura

67. Rozsudek SDMS ze dne 7.9.1927, *Případ Lotus* (Francie v. Turecko), P.C.I.J. Reports, Series A, No 10.
68. Rozsudek MSD ze dne 9.4.1949, *Případ Korfský průliv* (Spojené království v. Albánie), I.C.J. Reports 1949, p. 4
69. Rozsudek MSD ze dne 27.6.1986, *Vojenské a polovojenské činnosti v Nikaragui a proti ní* (Nikaragua v. USA), I.C.J. Reports, p. 14
70. Rozsudek MSD ze dne 19.12. 2005, *Ozbrojené aktivity na území Konga* (DRK v. Uganda), I.C.J. Reports 2005, p.168

Ostatní dokumenty

71. Důvodová zpráva k zákonu č. 105/2013 Sb., zvláštní část, str. 25.

Abstract

Thesis entitled The Crime of Aggression in International and Czech Law aims to describe the development of the crime of agression as a specific institute of international criminal law from its codification as a crime against peace to its inclusion in the Statute of the International Criminal Court as a crime of aggression. This thesis also seeks to summarize the conditions of the responsibility of the state and the individual for actions reffered to as an offensive act. It also deals with the possible effects of enshrining this institute in international criminal law to two forms of use of force among states that can be considered as use of force on the verge of legality, namely humanitarian intervention and indirect aggression consisting in the armament of non-state actors in foreign territory.

Abstrakt

Práce s názvem Zločin agrese v mezinárodním a českém právu si klade za cíl popsat vývoj zločinu agrese jako konkrétního institutu mezinárodního práva trestního od jeho kodifikace jako zločinu proti míru až po jeho zahrnutí do Statutu Mezinárodního trestního soudu jako zločinu agrese. Také se snaží souhrnně vymezit podmínky odpovědnosti státu i jednotlivce za jednání označované jako útočný čin. Dále se věnuje možným dopadům zakotvení tohoto institutu do mezinárodního práva trestního na dvě formy užití síly mezi státy, které mohou být považovány za užití síly na hranici legality, a to humanitární intervenci a nepřímou agresi spočívající ve vyzbrojování nestátních aktérů na cizím území.

Key words

Crime of aggression, international crime, crime under international law, Statute of the International Criminal Court, Kampala Conference, New York Conference, offensive act.

Klíčová slova

Zločin agrese, mezinárodní zločin, zločin podle mezinárodního práva, Statut Mezinárodního trestního soudu, konference v Kampale, konference v New Yorku, útočný čin.